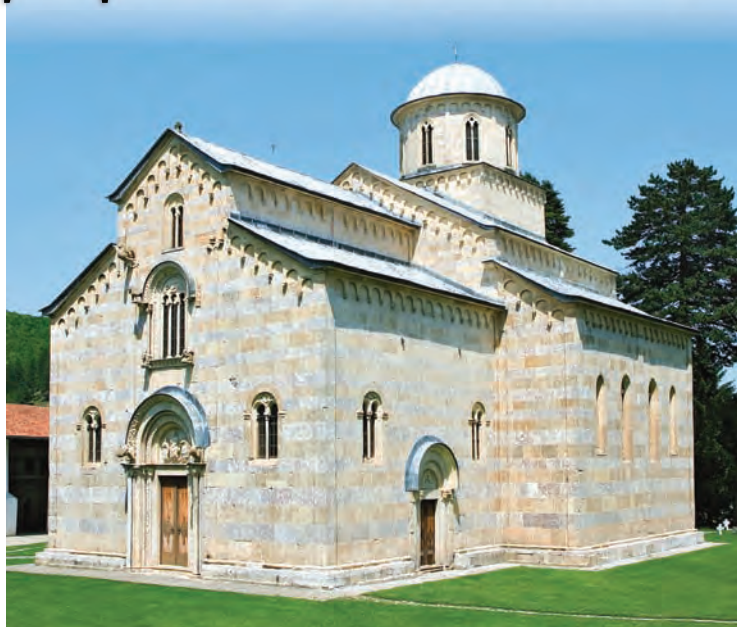

М А Н А С Т И Р

© 2015 Visoki Dečani Monastery

ВИСОКИ ДЕЧАНИ

ИСТОРИЈА • РИЗНИЦА
МОНАШТВО
АРХИТЕКТУРА
ЖИВОПИС

ISBN 978-86-905701-2-6

МОНАСТИР ВИСОКИ ДЕЧАНИ

Приредили дечански монаси

С благословом Његовог Преосвештенства
Епископа рашкопризренског
и косовскометохијског г. Теодосија

Дечани 2015.

садржај

■ ИСТОРИЈА МАНАСТИРА 8

Оснивање манастира	10
Српско царство и деспотовина	20
У турској царевини	22
Балкански ратови	24
Светски ратови, Југославија	26

■ МАНАСТИРСКА ЗДАЊА 28

Манастирска порта	30
Трпезарија	32
Архимандритија и Милошев конак	34
Кула и Леонтијев конак	36
Испоснице	38

■ ЦРКВА ВАЗНЕСЕЊА ХРИСТОВОГ 40

Припрата	50
Наос	56
Олтар	74

■ ДЕЧАНСКА РИЗНИЦА 78

Иконе	80
Књиге и документа	82
Предмети од метала	84
Предмети од дрвета	88

■ ЖИВОТ МАНАСТИРА 90

Општежиће	92
Под војном заштитом	94
Богослужење	96
Послушања	102

Ко је кадар да исприча о
 моћи **Б**ожијој?... **Њ**ега
 заволеше наши очеви
 и у **Њ**ега се уздаше,
 уздаше и спаси су се, јер
 одбацивши бригу о свему
 земаљском и прихватавши
 се духовног разума и страха
Божијег, заменише земаљско
 царство небеским животом
 и бескрајном славом,
 оставивши нам на земљи
 успомене достојне хвале ❖

✠ **С**т **У**рош **Т**р **П**омор
Божјој **К**р **О**м **С**в **С**в
 и **П**омор **З**емаљ

Ко је кадар да исприча о моћи Божијој?... Њега заволеше наши очеви и у Њега се уздаше, уздаше и спасаху се, јер одбацивши бригу о свему земаљском и прихватавши се духовној разуму и страха Божијег, заменише земаљско царство небеским животом и бескрајном славом, оставивши нам на земљи успомене достојне хвале.

Стефан Урош III, по милости Божијој краљ свих србских и поморских земаља.
 (Одломак из Оснивачке повеље манастира Високи Дечани, 14. век.)

ИСТОРИЈА МАНАСТИРА

Уз Бистрицу, под стрмим обронцима Проклетија, у месту дивном и шумовитом, нашољеном водама, основао је Свети Краљ Стефан Дечански манастир Христа Спаса, највеличанственију задужбину богатог немањићког духовног и градитељског наслеђа. У његове мермерне зидове, велелепне фреске и скулптуре дубоко је уткан и занавек похрањен важан део историјског памћења и духовног идентитета српског народа.

О животу Св. Краља, о манастирском властелинству и о грађењу и устројству дечанског манастира, сазнајемо из бројних литерарних средњовековних списа. Такође нам је из мноштва докумената и записа на српском, турском и другим језицима, позната каснија судбина манастира који је скоро непрестано нападан и пљачкан, па обнављан и дариван, и који је поред најтежих искушења остао живи сведок крваве историје Балкана.

Оснивач манастира је Св. Стефан Урош III Дечански, син Св. Краља Милутина и отац цара Душана. Црква га слави као великомученика 11./24. новембра. Још као десетогодишњи дечак био је дат као талац код татарског кана Ногаја. У младости је, под лажном оптужбом да хоће оцу да отме престо, ослепљен и послат на заточење у Цариградски манастир Христа Пантократора. Молитвен, кротак и милосрдан, тамо

је задобио наклоност и монаштва и властеле, па и самог византијског цара Андроника Другог. После седам година, уз посредовање српских и грчких епископа, отац се измирио са њим и дао му на управу Будимљанску област, а 1322. године, након смрти Св. Краља Милутина, крунисан је са именом Урош III. Пре крунисања скинуо је завој са очију и свима објавио чудесно исцељење које му је даровао Св. Николај Чудотворац.

▲ Детаљи житијне иконе: прогонство у Цариград, враћање вида Св. Стефану, измирење са оцем (зограф Лонгин, 16. век)

▲ Св. Краљ Стефан Дечански, детаљ из дечанске Лозе Немањића

На фрескама дечанског храма Свети Николај Чудотворац је добио веома истакнуто место као Стефанов исцелитељ и заступник пред Богом. Посвећен му је један од параклиса дечанског храма. Иначе, Григорије Цамблак, игуман дечански (1402-1409.) и потоњи кијевски владика, каже да је исти ктитор Светом Николају саградио и храм недалеко од манастира. ▼

▲ Крунисање Св. Стефана Дечанског

▲ Св. Стефан дели милостињу убогима.

Стефан Урош III је од оца наследио велику државу, богату рудницама сребра и злата, с развијеном пољопривредом, сточарством и трговином, и владао је њом мудро и богоугодно, човекољубиво и богољубиво. Благочестиви краљ

бавио се делима добротворства и подизањем и украшавањем храмова Божјих, како у своме отаџбину тако и ван његових граница; у Јерусалиму и Светој Земљи, у Александрији, на Синају, у Тесалији, у Цариграду, посебно у Светој Гори Атонској, славној лаври Хиландару. Врхунац Стефановог задужбинарства било је подизање Високих Дечана, по којима ће он касније бити назван Дечански.

▲ Чувеном светилишту Светог Николаја у Барију, Краљ је послао оковану икону с ликом овог светитеља, на којој му се молитвено обраћају он и његов син, млади краљ Душан.

Св. Краљ Стефан се саветује са игуманом Арсенијем око подизања Дечана. ▼

Житије Св. Стефана Дечанског, од игумана Григорија Цамблака, око 1430. - 1440.

Пун благодарности Богу за сва добра која му је дао, нарочито после велике победе над Бугарима 1330. године на Велбужду, краљ Стефан Урош III је исте године издао прву оснивачку повељу манастира Дечани, уз сагласност сабора и уз благослов српског архиепископа, и у њој забележио земљишне поседе и друге поклоне манастиру. ▼

Битка на Велбужду ▼

Обилазећи многа и различна места по целој својој области, нађе неко место у пределима хвосћанским звано Дечане, ... сачишћено сваким дрвећем, јер је место многострано и многострано, а једно равно и исправно, а одасвуд теку најслађе воде, а ту извиру велики извори и најбоља та бистра река ... са западне стране затварају та највише јоре и њихове стрмине, и ошуда је тамо

здрав ваздух. Са источне стране овоме се приугодњава велико поље, наводњавано истом реком. Тако је дакле место часно и достојно хвално за подизање манастира. Овако Григорије Цамблук описује избор места за оснивање краљеве задужбине у подножју Проклетија, између Пећи, седишта српске архиепископије и Призрена, једне од славних престоница Немањиха.

Подручје манастирског поседа било је огромно: чинило је географску целину од реке Белог Дрима у метохијско-призренској котлини до Комова на данашњој

црногорској граници и од Пећи до реке Валбоне у Албанији, са издвојеним поседима у Полимљу, Дреници, око Призрена и реке Бојане.

Манастир је подигнут на десној обали Дечанске Бистрице, у затрнавској жупи, на месту које је још Свети Сава назначио за подизање манастира, на ивици плодне метохијске равнице обрасле шумарцима питомог кестена и високим боровима. Зараван са југо-западне стране манастира прелази у клисуру која се уздиже до сурих врхова Проклетија - природне границе која раздваја Стару Србију од Албаније. Поглед из манастира на Дечанску Бистрицу и извор минералне воде. ▼

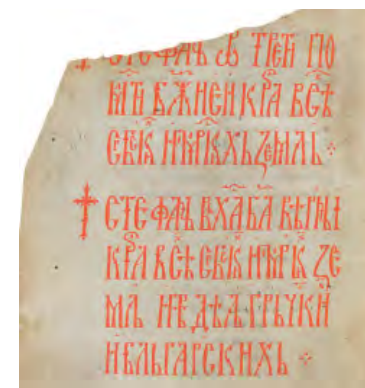

▲ Ктиторски натпис о осликовању цркве, у наосу над западним улазом, 1347/8.

цркву Пантократора. Сведочи изградње Дечана усхићено пишу о вештини мајстора који су клесали многоразлични мермер, подижући зидове цркве тако, да је било чудно и ђреславно онима који ђледају. То многохваљено дело фра Вита је оденуо у западњачко романоготичко рухо. Унутрашњи простор грађевине је, међутим, као и код ранијих цркава такозваног рашког стила, потпуно био прилагођен православном култу. Овде се препознаје утицај Св. Архиепископа Данила II, главног краљевог саветника и сарадника у овом подухвату.

Величанствености спољашњег изгледа храма одговарала је унутрашња красота храма: све од тесаног камена, злата и другог скупогеног материјала. Био је богато снабдевен црквеним богослужбеним предметима, златним и сребрним сасудима, скупценим одежама, украшеним бисерима и драгим камењем, свиленим

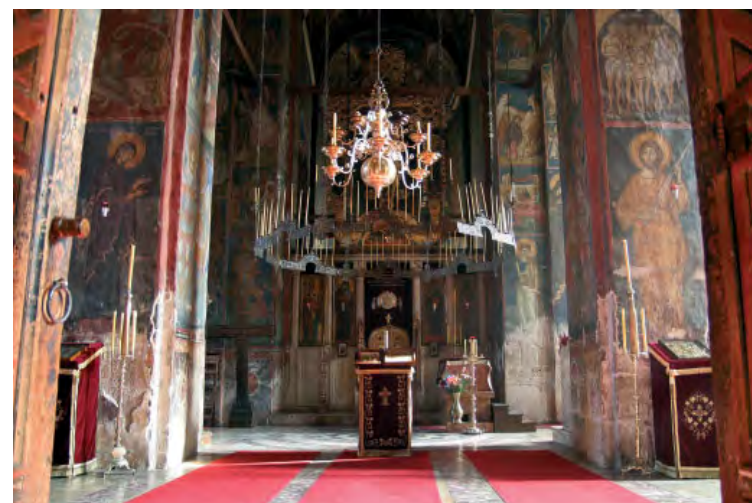
тканинама. Сам ктитор ће у својој повељи рећи: *Почех зидајуи дом Госјоду Боју своме Сведржишељу, и сазидавши украсих ја свим лейошама унуђрашњим и сјољашњим.*

▲ Потписи краља Стефана Уроша III и краља Стефана Душана на трећој Дечанској хрисовуљи.

На основу данашњег изгледа дечанског храма можемо само да наслутимо његов првобитни сјај.

Поглед на средишњи део наоса. ▼

Стефан Урош III је, после избора места за зидање манастира, дао да се тај простор огради бедемом ојачаним кулама, тзв. манастирским градом, уз који су биле присложене келије за монахе и друге

манастирске грађевине. За ове радове је био задужен искусан зидар Ђорђе са браћом Доброславом и Николом, док је протوماјстор фра Вита са каторским каменоресцима градио и рељефима украшавао

▲ Натпис на старом српском језику, сачуван изнад јужног портала цркве Високих Дечана говори о изградњи овога манастира. Главни градитељ, фра Вита из Котора *Града краљевог*, како стоји у натпису, зидао је храм осам година, до 1335.

Кончина Светог Краља Дечанског била је изненадна и мученичка и није дочекао да види све лепоте своје задужбине. Године 1331. дошло је до побуне властеле младог краља Душана, која је са његовим знањем, изненада напала на двор у Неродимљу. Св. Стефан је заточен у тврђаву Звечан, и после два месеца, 24. новембра, од Душанових људи уморен. Многострадално чесно тело светог мученика пренесено је у манастир Дечане и свечано сахрањено на раније припремљено место, одмах по завршетку цркве. Бригу о завршетку очеве задужбине и опремању цркве, као и о фрескописању, преузео је млади краљ Душан. Он сам 1343. године у једној повељи пише о чудесном пројављивању благодати на моштина његовог оца. Св. Стефан Дечански се, наиме, у виђењима јавио црквењаку и игуману манастира са заповешћу да му се тело извади из земље. Архиепископ је са сабором уз молитве отворио гроб и пронашао краљеве мошти целе и миомирисне. Мошти су положене у кивот испред иконостаса и изложене да их сви виде. Многи људи у невољи, слепи, глувонemi, ослабљени,

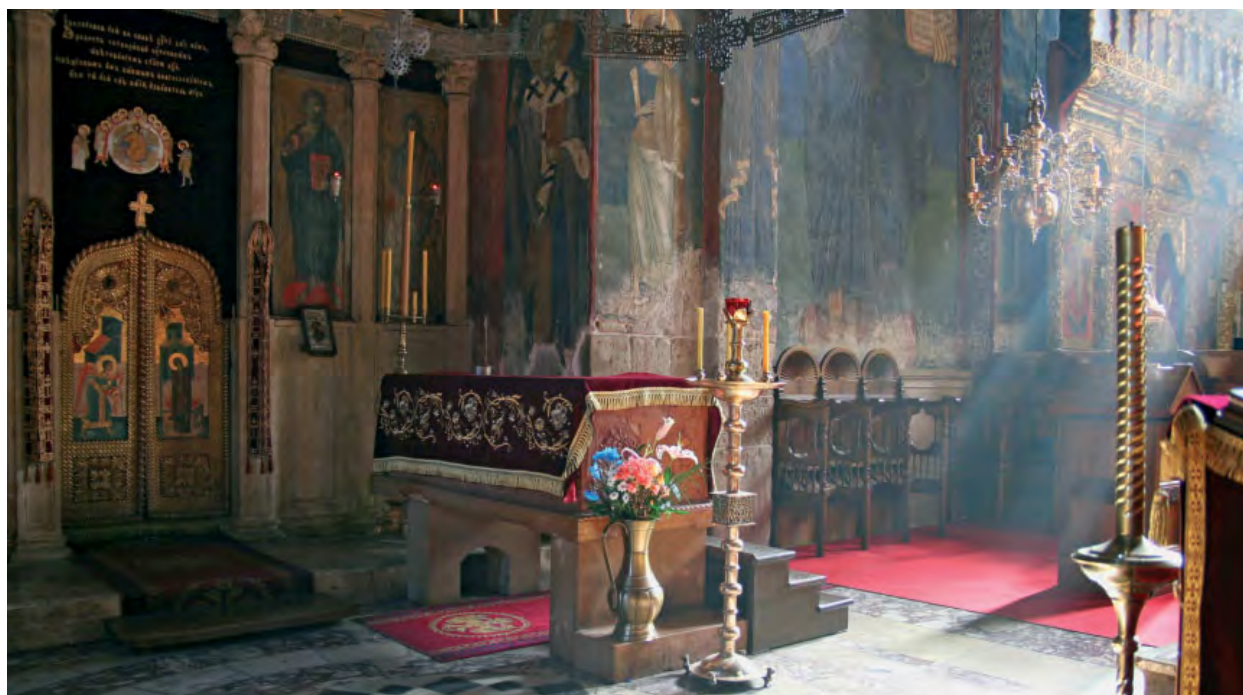
нарочито нероткиње и умоболни, прилазили су са вером и молитвом светитељу и исцељивали се. Како тада, тако кроз векове све до данас, свето тело Светога Краља потпуно цело почива у кивоту пред иконостасом дечанског храма, и чини благодатна дела.

▲ Служба Св. Стефану Дечанском, рукопис из 1500.

▲ Параклис Св. Стефану Дечанском, рукопис из 1500.

▲ Игуман Арсеније

▲ Игуман Данило

Први игуман Високих Дечана, Арсеније, велики подвижник и пустиножитељ равноанђелског живота, помиње се у житију Св. Краља Дечанског, а фреске с његовим ликом налазимо у припрати и олтару дечанске цркве. Лик његовог наследника Данила, такође је изображен у Дечанима, у параклису Св. Николаја. У њихово време манастир је био на врхунцу своје славе и богатства. Нажалост, није остао у свом првобитном сјају ни цело столеће, јер убрзо после Кововске битке (1389.), Дечани су страдали у налету турских освајача.

▲ Почетак повеље кнегиње Милице (монахиње Јевгеније), 1397.

▲ Благодатива госпођа Евгенија, медалјон са дечанског хороса, 14. век

Кнегиња Милица (у монаштво Евгенија) са синовима деспотом Стефаном и Вуком, посетила је манастир и затекла га у жалосном стању, па је забележила у својој повељи да је оно због чега се свети књијор шилоко шрудио... од злих исмаилских народа сјаљено и оборено. Лазаревићи су обновили што је било срушено, вратили манастиру отете поседе и даривали нове.

Захваљујући Лазаревићима, а касније и Бранковићима, Високи Дечани ни после турских освајања нису престали да буду духовни и културни центар Метохије и стециште многобројних образованих монаха.

◀ Четворојеванђеље које је писао и украсио монах Никандар у дечанској испосници Белаји 1494.

Воштане свеће високе преко два метра које је кнегиња Милица поклонили манастиру, са заветом да их упале ослободиоци Косова. ▶

Манастир је коначно потпао под турску власт 1455. године и биће у саставу турске царевине све до почетка XX столећа. Иако му је одузет велики део властелинства, он је сачувао значајне привилегије и задобио наклоност турских султана, тако да су по царским ферманима игумани имали статус спахије и царског соколара. Захваљујући овим титулама манастир је био законом турске царевине заштићен и ослобођен свих пореза на имање, а игуман је када путује имао право на оружану пратњу. Одредбе закона, међутим, често нису биле препрека локалним турским феудалцима да чине разна насиља над манастиром, па су дечански монаси морали да поднесу сваковрсне напоре како би очували манастир и његове светиње.

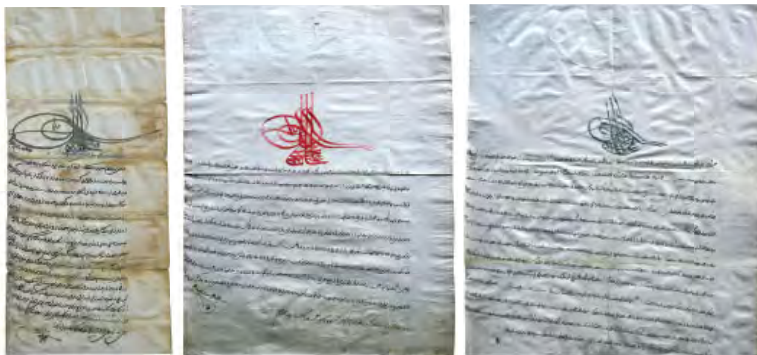

▲ Фермани султана Бајазита II из 1506. и Сулејмана Величанственог из 1539. године, о томе да дечански настојатељи нису раја и да не треба да плаћају спахијама никакве дацбине.

О тешкоћама са којима се сукобљавало манастирско братство дознаје се из многобројних старих српских записа и сачуваних турских фермана које су из Цариграда, више пута ради заштите манастира од краја XV па до краја XIX века, добијали дечански игумани. Извори из турских архива показују да су насиља и отимања имања учестала у другој половини XVI века, када је дошло до смене становништва у селима око Дечана. Поисламљени Срби и досељени Албанци, без поштовања за хришћански српски манастир, немилосрдно су се окомили на незаштићене манастирске поседе.

▼ Фермани султана Мурата IV из 1640., Абдула Хамида I из 1779. и Абдула Мецида I из 1847. године.

Десетине и стотине сачуваних наредби, одлука и пресуда, од султанових до кадијских, многобројни записи у књигама и сведочанства посетилаца, показују како су се из године у годину умножавале невоље дечанских монаха у албанском окружењу.

◀ Почетак Марковог Јеванђеља, 1550. - 1560.

Царске двери, сликао Лонгин, 16. век. ▼

Истовремено, после обнове Пећке Патријаршије (1557.), настаје изванредан стваралачки помет у животу манастира: набављене су штампане богослужбене књиге, израђен је велики иконостасни крст и царске двери, а тада настају и позната дела дечанског монаха Лонгина који је сликао ико-не и писао црквену поезију.

Ратови аустријске војске са Турцима и повремене побуне против Турака на Балкану, редовно су се завршавали ужасним турским одмаздама над српским становништвом и сеобама Срба са Косова и Метохије на север, преко Саве и Дунава, од којих су највеће биле 1690. и 1739. године. Ни Високи Дечани тада нису били поштеђени од пљачкања и паљења зграда, мучења и убијања монаха. Неустрашиво манастирско братство предвођено добрим игуманима пуним ревности и љубави за ову Светињу, с друге стране се непрекидно старало да сачува оно што је наслеђено од првих титора. Предање о Светом Краљу из Дечана је све време, чак и међу многим иноверним Албанцима, одржавано снагом разних чуда, о којима постоје и записи. Свети Стефан је помагао унесрећенима, штитио народ и своју задужбину и кажњавао насилнике.

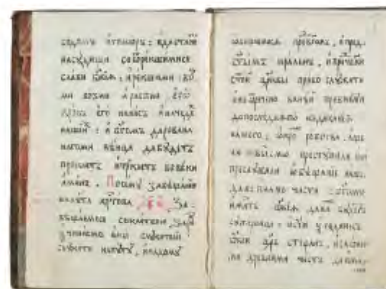
▲ Пример неуморног и пожртвованог дечанског игумана је хаџи Данило Паштровић-Кажанегра, који је до 1811. године, пуних четрдесет година, прилозима прикупљаним од Бугарске до Свете Земље и од Русије до Свете Горе, подизао камене зидове, обнављао манастирске зграде и украшавао цркву.

▲ Хаџи Данилов ученик и наследник Хаџи Захарија. Поред његове слике је написано: *За ову цркву ђрејајем душу своју!*

▲ Ферман султана Абдула Хамида I којим наређује пећком кадији да заштити дечанског игумана Данила од вређања и од доношења штете манастиру.

▲ Јединствена у хришћанском свету, књига заклетве из XVIII века, којом су се монаси Високих Дечана у најтежим временима обавезивали да неће ни по коју цену напустити манастир, осим у случају ропства. Ову заклетву је потписало више генерација дечанских монаха.

▲ Крунисање Св. Стефана Дечанског

▲ Св. Стефан дели милостињу убогим.

Стефан Урош III је од оца наследио велику државу, богату рудницама сребра и злата, с развијеном пољопривредом, сточарством и трговином, и владао је њом мудро и богоугодно, човекољубиво и богољубиво. Благочестиви краљ

бавио се делима добротворства и подизањем и украшавањем храмова Божјих, како у своме отаџбину тако и ван његових граница; у Јерусалиму и Светој Земљи, у Александрији, на Синају, у Тесалији, у Цариграду, посебно у Светој Гори Атонској, славној лаври Хиландару. Врхунац Стефановог задужбинарства било је подизање Високих Дечана, по којима ће он касније бити назван Дечански.

▲ Чувеном светилишту Светог Николаја у Барију, Краљ је послао оковану икону с ликом овог светитеља, на којој му се молитвено обраћају он и његов син, млади краљ Душан.

Св. Краљ Стефан се саветује са игуманом Арсенијем око подизања Дечана. ▼

Битка на Велбужду ▼

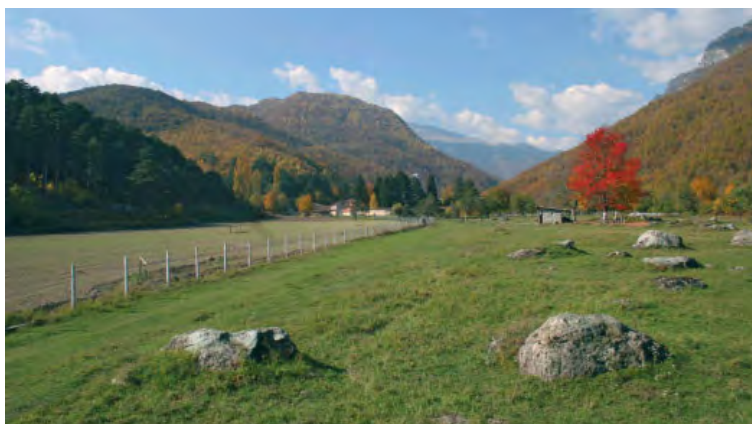

Обилазећи многа и различна места по целој својој области, нађе неко место у пределима хвосћанским звано Дечане, ... сачишћено сваким дрвећем, јер је место многострано и многострано, а уједно равно и правно, а одасвуд теку најслађе воде, а ту извиру велики извори и најбоља та бистра река ... са западне стране затварају та највише горе и њихове стрмине, и ошуда је тамо

здрав ваздух. Са источне стране овоме се приугодњава велико поље, наводњавано истом реком. Тако је дакле место часно и достојно хвално за подизање манастира.

Овако Григорије Цамблук описује избор места за оснивање краљеве задужбине у подножју Проклетија, између Пећи, седишта српске архиепископије и Призрена, једне од славних престоница Немањиха.

Подручје манастирског поседа било је огромно: чинило је географску целину од реке Белог Дрима у метохијско-призренској котлини до Комова на данашњој

црногорској граници и од Пећи до реке Валбоне у Албанији, са издвојеним поседима у Полимљу, Дреници, око Призрена и реке Бојане.

Манастир је подигнут на десној обали Дечанске Бистрице, у затрнавској жупи, на месту које је још Свети Сава назначио за подизање манастира, на ивици плодне метохијске равнице обрасле шумарцима питомог кестена и високим боровима. Зараван са југо-западне стране манастира прелази у клисуру која се уздиже до сурих врхова Проклетија - природне границе која раздваја Стару Србију од Албаније. Поглед из манастира на Дечанску Бистрицу и извор минералне воде. ▼

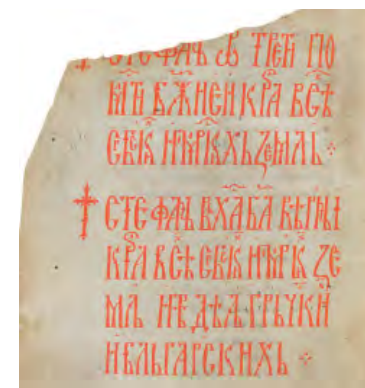

▲ Ктиторски натпис о осликовању цркве, у наосу над западним улазом, 1347/8.

цркву Пантократора. Сведоци изградње Дечана усхићено пишу о вештини мајстора који су клесали многоразлични мермер, подижући зидове цркве тако, да је било чудно и ђреславно онима који ђледају. То многохваљено дело фра Вита је оденуо у западњачко романоготичко рухо. Унутрашњи простор грађевине је, међутим, као и код ранијих цркава такозваног рашког стила, потпуно био прилагођен православном култу. Овде се препознаје утицај Св. Архиепископа Данила II, главног краљевог саветника и сарадника у овом подухвату.

Величанствености спољашњег изгледа храма одговарала је унутрашња красота храма: све од тесаног камена, злата и другог скупогеног материјала. Био је богато снабдевен црквеним богослужбеним предметима, златним и сребрним сасудима, скупценим одежама, украшеним бисерима и драгим камењем, свиленим

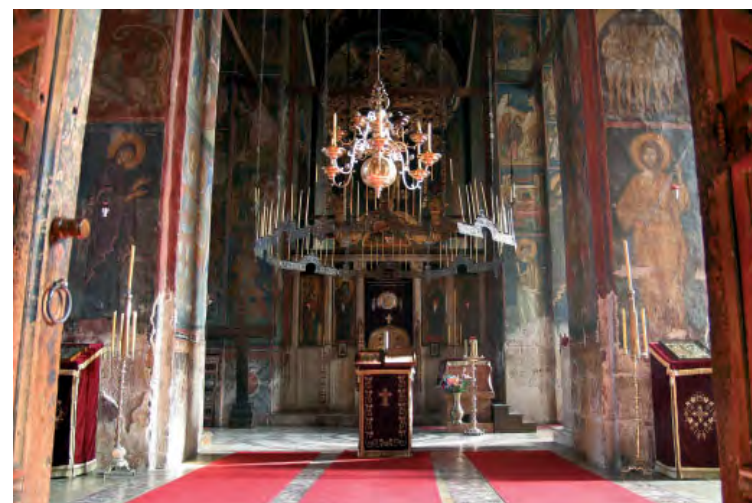
тканинама. Сам ктитор ће у својој повељи рећи: *Почех зидаџи дом Госџогу Боју своме Сведржџиџељу, и сазидавши украсих ђа свим леџоџама унуџрашњим и сџољашњим.*

▲ Потписи краља Стефана Уроша III и краља Стефана Душана на трећој Дечанској хрисовуљи.

На основу данашњег изгледа дечанског храма можемо само да наслутимо његов првобитни сјај.

Поглед на средишњи део наоса. ▼

Стефан Урош III је, после избора места за зидање манастира, дао да се тај простор огради бедемом ојачаним кулама, тзв. манастирским градом, уз који су биле приспоњене келије за монахе и друге

манастирске грађевине. За ове радове је био задужен искусан зидар Ђорђе са браћом Доброславом и Николом, док је протомајстор фра Вита са киторским каменоресцима градио и рељефима украшавао

▲ Натпис на старом српском језику, сачуван изнад јужног портала цркве Високих Дечана говори о изградњи овога манастира. Главни градитељ, фра Вита из Котора *Града краљевог*, како стоји у натпису, зидао је храм осам година, до 1335.

Кончина Светог Краља Дечанског била је изненадна и мученичка и није дочекао да види све лепоте своје задужбине. Године 1331. дошло је до побуне властеле младог краља Душана, која је са његовим знањем, изненада напала на двор у Неродимљу. Св. Стефан је заточен у тврђаву Звечан, и после два месеца, 24. новембра, од Душанових људи уморен. Многострадално чесно тело светог мученика пренесено је у манастир Дечане и свечано сахрањено на раније припремљено место, одмах по завршетку цркве. Бригу о завршетку очеве задужбине и опремању цркве, као и о фрескописању, преузео је млади краљ Душан. Он сам 1343. године у једној повељи пише о чудесном пројављивању благодати на моштина његовог оца. Св. Стефан Дечански се, наиме, у виђењима јавио црквењаку и игуману манастира са заповешћу да му се тело извади из земље. Архиепископ је са сабором уз молитве отворио гроб и пронашао краљеве мошти целе и миомирисне. Мошти су положене у кивот испред иконостаса и изложене да их сви виде. Многи људи у невољи, слепи, глувонemi, раслабљени,

нарочито нероткиње и умоболни, прилазили су са вером и молитвом светитељу и исцељивали се. Како тада, тако кроз векове све до данас, свето тело Светога Краља потпуно цело почива у кивоту пред иконостасом дечанског храма, и чини благодатна дела.

▲ Служба Св. Стефану Дечанском, рукопис из 1500.

▲ Параклис Св. Стефану Дечанском, рукопис из 1500.

▲ Игуман Арсеније

▲ Игуман Данило

Први игуман Високих Дечана, Арсеније, велики подвижник и пустиножитељ равноанђелског живота, помиње се у житију Св. Краља Дечанског, а фреске с његовим ликом налазимо у припрати и олтару дечанске цркве. Лик његовог наследника Данила, такође је изображен у Дечанима, у параклису Св. Николаја. У њихово време манастир је био на врхунцу своје славе и богатства. Нажалост, није остао у свом првобитном сјају ни цело столеће, јер убрзо после Кововске битке (1389.), Дечани су страдали у налету турских освајача.

▲ Почетак повеље кнегиње Милице (монахиње Јевгеније), 1397.

▲ Благодатива госпођа Евгенија, медалјон са дечанског хороса, 14. век

Кнегиња Милица (у монаштво Евгенија) са синовима деспотом Стефаном и Вуком, посетила је манастир и затекла га у жалосном стању, па је забележила у својој повељи да је оно због чега се свети књијор шилоко шрудио... од злих исмаилских народа сјаљено и оборено. Лазаревићи су обновили што је било срушено, вратили манастиру отете поседе и даривали нове.

Захваљујући Лазаревићима, а касније и Бранковићима, Високи Дечани ни после турских освајања нису престали да буду духовни и културни центар Метохије и стециште многобројних образованих монаха.

◀ Четворојеванђеље које је писао и украсио монах Никандар у дечанској испосници Белаји 1494.

Воштане свеће високе преко два метра које је кнегиња Милица поклонили манастиру, са заветом да их упале ослободиоци Косова. ▶

Манастир је коначно потпао под турску власт 1455. године и биће у саставу турске царевине све до почетка XX столећа. Иако му је одузет велики део властелинства, он је сачувао значајне привилегије и задобио наклоност турских султана, тако да су по царским ферманима игумани имали статус спахије и царског соколара. Захваљујући овим титулама манастир је био законом турске царевине заштићен и ослобођен свих пореза на имање, а игуман је када путује имао право на оружану пратњу. Одредбе закона, међутим, често нису биле препрека локалним турским феудалцима да чине разна насиља над манастиром, па су дечански монаси морали да поднесу сваковрсне напоре како би очували манастир и његове светиње.

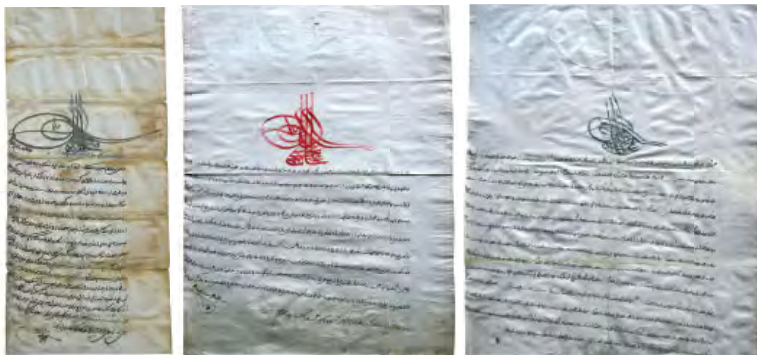

▲ Фермани султана Бајазита II из 1506. и Сулејмана Величанственог из 1539. године, о томе да дечански настојатељи нису раја и да не треба да плаћају спахијама никакве дацбине.

О тешкоћама са којима се сукобљавало манастирско братство дознаје се из многобројних старих српских записа и сачуваних турских фермана које су из Цариграда, више пута ради заштите манастира од краја XV па до краја XIX века, добијали дечански игумани. Извори из турских архива показују да су насиља и отимања имања учестала у другој половини XVI века, када је дошло до смене становништва у селима око Дечана. Поисламљени Срби и досељени Албанци, без поштовања за хришћански српски манастир, немилосрдно су се окомили на незаштићене манастирске поседе.

▼ Фермани султана Мурата IV из 1640., Абдула Хамида I из 1779. и Абдула Мецида I из 1847. године.

Десетине и стотине сачуваних наредби, одлука и пресуда, од султанових до кадијских, многобројни записи у књигама и сведочанства посетилаца, показују како су се из године у годину умножавале невоље дечанских монаха у албанском окружењу.

◀ Почетак Марковог Јеванђеља, 1550. - 1560.

Царске двери, сликао Лонгин, 16. век. ▼

Истовремено, после обнове Пећке Патријаршије (1557.), настаје изванредан стваралачки полет у животу манастира: набављене су штампане богослужбене књиге, израђен је велики иконостасни крст и царске двери, а тада настају и позната дела дечанског монаха Лонгина који је сликао ико-не и писао црквену поезију.

Ратови аустријске војске са Турцима и повремене побуне против Турака на Балкану, редовно су се завршавали ужасним турским одмаздама над српским становништвом и сеобама Срба са Косова и Метохије на север, преко Саве и Дунава, од којих су највеће биле 1690. и 1739. године. Ни Високи Дечани тада нису били поштеђени од пљачкања и паљења зграда, мучења и убијања монаха. Неустрашиво манастирско братство предвођено добрим игуманима пуним ревности и љубави за ову Светињу, с друге стране се непрекидно старало да сачува оно што је наслеђено од првих титора. Предање о Светом Краљу из Дечана је све време, чак и међу многим иноверним Албанцима, одржавано снагом разних чуда, о којима постоје и записи. Свети Стефан је помагао унесрећенима, штитио народ и своју задужбину и кажњавао насилнике.

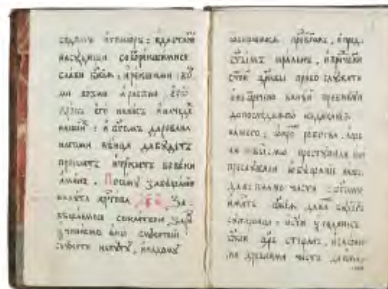
▲ Пример неуморног и пожртвованог дечанског игумана је хаџи Данило Паштровић-Кажанегра, који је до 1811. године, пуних четрдесет година, прилозима прикупљаним од Бугарске до Свете Земље и од Русије до Свете Горе, подизао камене зидове, обнављао манастирске зграде и украшавао цркву.

▲ Хаџи Данилов ученик и наследник Хаџи Захарија. Поред његове слике је написано: *За ову цркву ђрејајем душу своју!*

▲ Ферман султана Абдула Хамида I којим наређује пећком кадији да заштити дечанског игумана Данила од вређања и од доношења штете манастиру.

▲ Јединствена у хришћанском свету, књига заклетве из XVIII века, којом су се монаси Високих Дечана у најтежим временима обавезивали да неће ни по коју цену напустити манастир, осим у случају ропства. Ову заклетву је потписало више генерација дечанских монаха.

Почетак XIX века су испунили многи ратови и немири на Балкану. Слабљење Отоманске империје и појачане репресивне мере њених власти према хришћанима осетиле су се и у Дечанима: митрополит Захарија је затворен, а неколико дечанских монаха је убијено 1821. године. Од средине XIX века, међутим, насиља су постала неиздржива. У писмима српским кнежевима и руским царевима Дечанци очајнички

моле да их узму у заштиту како од Албанаца тако и од насртаја римокатоличких аустријских агената, који су, користећи нередовно стање, нудили манастиру покровитељство и новчану помоћ у замену за прихватање уније. Српско-турски ратови (1876.-1878.) и оснивање албанске лиге у Призрену (1878.) донели су нове невоље и страшне зулуме који су десетковали српско становништво по селима.

Посетиоци дечанског манастира са турском наоружаном пратњом, почетак 20. века. ▼

▲ Због убиства која су се десила у међусобном обрачуна Албанаца - дечанских војвода који су штитили манастир и Малисору који су дошли да га пљачкају, Високи Дечани су се нашли у правој двогодишњој албанској опсади (1901.-1902.), а у манастиру је била смештена турска посада од двадесетак војника са задатком да га чува.

◀ Дечански игуман Серафим Ристић је замало Турцима платио главом писање и објављивање књижица *Дечански споменици* и *Плач Св. Стефана Србије*, 1864. године.

Међународна ситуација, обележена ривалством Аустро-Угарске и Русије око зона утицаја у Старој Србији и Македонији, додатно је оптерећивала положај српског живља. Ни тако способни игумани и архимандрити као Серафим Ристић, Сава Дечанац или Рафаило Матинац нису могли много да учине. У Поменику манастира Дечана се могу прочитати овакве белешке: поред имена јеромонаха Висариона - убијен 24./12. 1903. *арнауџами*, поред јеромонаха Руфима - убијен в Гориочи 8. *авјусџа* 1907. *арнауџами*, поред Милоша - *џојинуо* 10. нов. 1896.г., поред Николе - 1905. *џојину*. Слободу Високим Дечанима је донео рат балканских држава против Турске. Црногорска војска, предвођена генералом Јанком

Вукотићем, растерала је одреде Албанаца и свечано, уз јек звона, ушла у манастир 20. новембра 1912. и поклонила се моштима Св. Стефана Дечанског.

▲ Манастир је више од једног века до почетка балканских ратова, за добру надокнаду, стално чувао и по један виђен и угледан Албанац из села Дечана. Храбри дечански војвода Билал Руста је један од оних Албанаца којима је била част да чувају Високе Дечане.

У Првом светском рату, после слома србијанске и црногорске одбране у јесен 1915, и повлачења српских трупа преко Албаније, Дечани су, као и други српски манастири у Старој Србији и Македонији, били препуштени на милост и немилост бугарској војсци. Бугарски војници су натоварили пуна кола дечанских драгоцености а у друга кола ставили мошти Светог Стефана Дечанског и покушали да их однесу из манастира за Бугарску. Остало је записано да кола са моштима нису хтела да се помере изван дечанског имања, тако да су мошти морале да буду враћене у цркву. На место Бугара долазе Аустријанци и интернирају руске монахе, који су се овде налазили од 1903. у логор у Мађарску, а манастир користе као војни магацин.

Нову слободу Дечанима донео је српски војвода Коста Пећанац са својим добровољцима 12. октобра 1918. године. При преузимању управе над манастиром, нови игуман Леонтије Нинковић пише: *Дечани су били ђразни у свему. Ћелије до јолих зидова и крова оиљачкане и забашљане: ђодови ђроломљени, враиша ђоцијейана, ђрозори изломљени, башче разирађене, воће ошћећено...* Игуман је довео манастирске зграде

у ред, успео да судским парницама поврати део манастирског имања и да 1924. године, приликом посете краља Александра Карађорђевића добије његово покровитељство над манастиром. У деценији пред Други светски рат, извршени су опсежни конзерваторски радови на манастиру, а у манастиру су вршене истраживања и писали су о њему многи научници, као Лазар Мирковић, Ђурђе Бошковић и Владимир Петковић.

▲ Архимандрит Леонтије Нинковић

Године 1933. у Дечанима је почела да ради Монашка школа. На слици са ђацима и наставницима је и Св. Владика Николај. ▼

▲ Владика Серафим испред дечанског манастира. Владика је током другог светског рата депортиран у Албанију, где је мученички умро 1945. године.

На први дан Ускрса, 20. априла 1941, у Дечане је ушла немачка војска. Немце су истог месеца сменили италијански карабињери и чували га од балиста сво време рата. По окончању рата, у новој Југославији антицрквена комунистичка власт је одузела манастиру око 800 хектара плодне земље и шуме. Ипак се и у овом

периоду, захваљујући упорности и предузимљивости дечанских игумана, архимандрита Макарија Поповића и његовог наследника архимандрита Јустина Тасића одржао црквени живот, а уз помоћ службе за заштиту споменика културе из Београда, урађено је много на конзервацији и обнови манастирских старина.

▲ Архимандрит Макарије

▲ Архимандрит Јустин

МАНАСТИРСКА ЗДАЊА

За разлику од цркве, готово све остале манастирске грађевине су током историје промениле свој првобитни изглед. Очевици тих најранијих манастирских здања помињу велики и до-
*сховаљни њири са добројасним звонима и ширезарију шили-
ко складну и леју, да је било дивно онима који њедају и грује ве-
лике њалаише њосиављене у један рег.* Манастир је имао бол-
ницу, међу првима такве врсте у средњовековној Србији. Од
јаког и високог обимног зида, којим је манастир био ограђен
већ на самом почетку, остали су само делови уклопљени у
позније монашке зграде или остаци искоришћени за темеље
обновљених зидова. Преостали делови великих манастир-
ских целина сачуваних до наших дана ипак помажу да се за-
мисли велелепност и упечатљивост дечанског манастира у
време његовог оснивача краља Стефана Уроша Трећег.

Улаз у манастир се налази на југозападној страни, на тлу уздигнутом изнад платоа на којем је већина манастирских здања, омогућајући да се у првом сусрету са Дечанима обухвати погледом готово цео

комплекс манастира. У средишту је храм Вазнесења Христовог, од којег се на приближно истом растојању пружају у неправилном кружном распореду монашки конаци и друге зграде.

Трпезарија

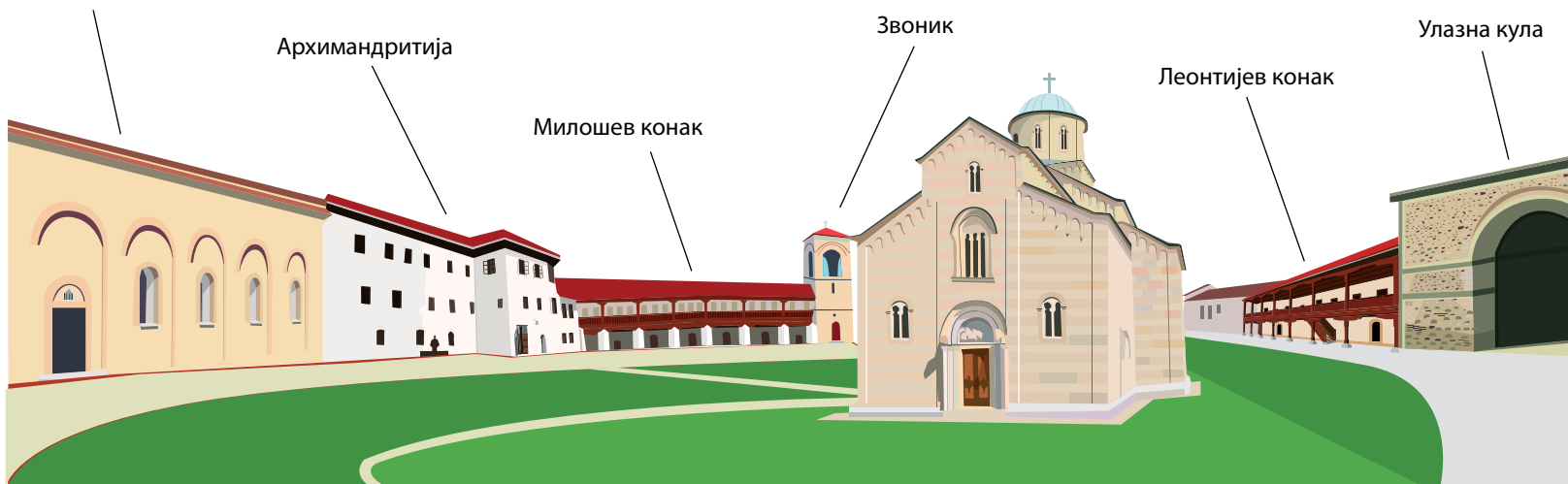
Архимандритија

Милошев конак

Звоник

Леонтијев конак

Улазна кула

Најважнија грађевина у манастиру, после саборног храма, јесте трпезарија. Она се издваја од осталих монашких зграда и својом делимичном култном наменом прописаном типцима. У њој се пре и после обода читају молитве, а за време обода житија светитеља по календарском реду њиховог прослављања. Подигнута као чврста, добро сазидана грађевина, дечанска трпезарија је одолела првим рушилачким налетима Турака на манастир, и остала неизмењена до почетка 15. века.

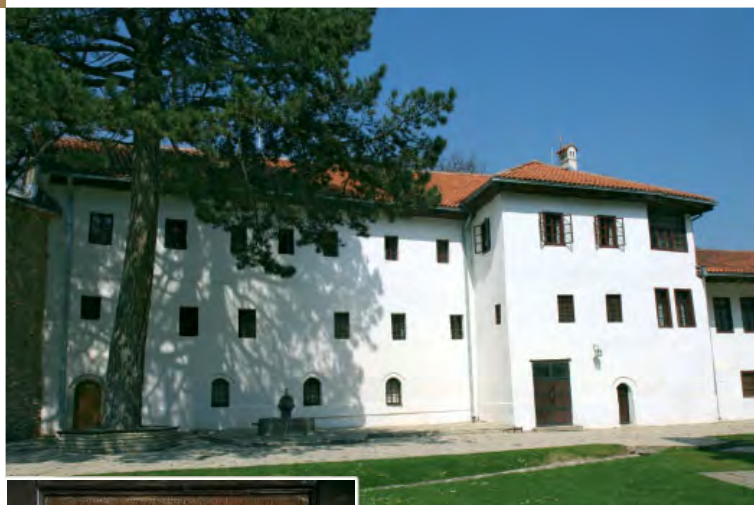
Тада о њој Григорије Цамблук пише да је *џо здање највеће* и да је уметнички уобличено. Зидана је ломљеним каменом и опекама, тако да је сваки камени блок уоквирен редовима опеке. Изнутра је дечанска трпезарија, како се закључује на основу остатака и писаних извора, била велика раскошна дворана, украшена зидним сликама, са плочником од одабраних лепо сложених камених плоча и са столовима израђеним од мермерне брече. Правоугаона просторија дужине 32,5 м, и

ширине 10,5 м, на источној страни се завршавала полукружном апсидом. С обзиром да је у њу стајало од 14 до 17 столова, одједном је могло обедовати преко сто педесет чланова братства. Реконструисана после пожара у прошлом веку, трпезарија је подељена на три одаје. У источном делу је већа свечана дворана, а у западном мања монашка трпезарија.

▲ Од првобитног намештаја сачуван је једино игуманов сто са каменим престолом у средишту простране апсиде велике дворане.

Зграда архимандритије, изграђена између 1786. и 1789. године, спојена је са западне стране са трпезаријом, а улаз у њу је наспрам северног улаза у цркву. Други спрат архимандритија је добила за време игумана Антима 1851. године. Овај спрат урађен је на исти начин као нижи старији, са келијама окренутим према манастирском дворишту и са ходником уза спољни зид.

Библиотека на спрату архимандритије. ▼

Највеће градитељско дело 19. века у манастиру, у низу тадашњих подухвата је обнова велике зграде уз архимандритију у правцу истока, познате као краљевска палата. Обновио је игуман Теофил, а кнез Милош Обреновић је новчано помогао обнову, те је отуда ова зграда добила назив Милошев конак. Просторно уређење приземља и спрата Милошевог конака је у основи исто. На оба места отворен је дубок трем према манастирском дворишту, а уза спољни зид постоји низ монашких келија. Уз источни зид конака постављено је отворено степениште које води на спрат.

▲ Украс на јастуку стуба.

▼ Тераса Милошевог конака.

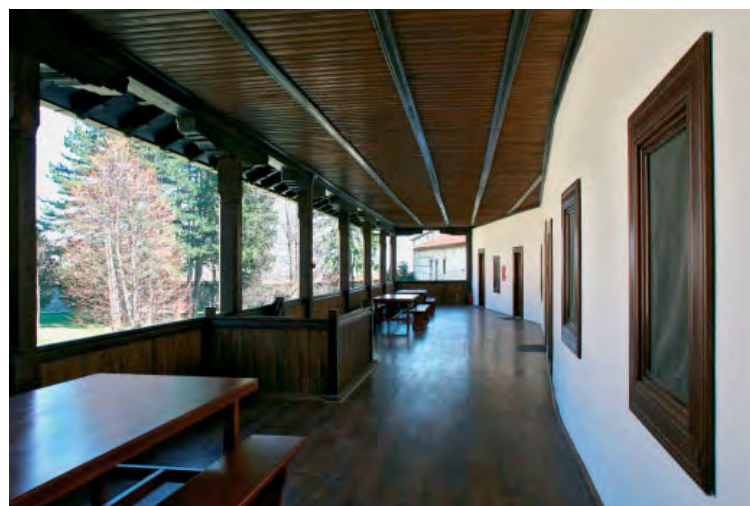

Од вишеспратне одбрамбене улазне куле сачувано је једино приземље. Године 1926. постављена је нова кровна конструкција као и нова гвоздена врата, уместо старе дрвене капије. Укупна висина кула и унутрашња подела познатих манастирских пиргова, упућују на мисао да је дечанска улазна кула, над приземљем високим око 9 метара, имала још најмање три спрата. Из

писаних извора сазнајемо да је у овој најдоминантнијој грађевини у склопу манастирског утврђења био параклис Светог Георгија и да је на врху имала *добројасна* звона. На основу кула-звоника других манастира, могло би се закључити да су остали спратови били коришћени за библиотеку, склониште свештених ствари у случају опасности или пак као келије за тиховање најугледнијих монаха.

Конак за госте са јужне стране цркве, од улазне куле према истоку, обновио је 1924. године предузимљиви дечански старешина архимандрит Леонтије Нинковић, уз покровитељство краља Александра Карађорђевића. За просторно решење тог конака преузет је од старијег Милошевог конака необично дубок трем у приземљу и на спрату. Окренут је према манастирском дворишту, са келијама уза старе оградне зидове, који су се на том месту одржали у знатној висини. Леонтијев конак је реконструисан 2005. године.

◀ *Исјосница Свештој Краља Дечанској се налази високо у стени изнад леве обале реке Бистрице. Имала је некада високо приземље и четири спрата. Улазу, који се налазио на првом спрату, прилазило се покретним лествицама које су се у случају потребе могле увући. То је била нека врста мале тврђаве погодне за склониште у случају напада.*

Готово једине монашке грађевине које су сачуване изван манастирских зидина су испоснице и пећинске црквице у клисури реке Бистрице. Остаци средњовековних грађевина у којима су монаси усамљенички живели и вршили

службу Божију налазе се у стрмом и стеновитом пределу надомак манастира. У дечанским испосницама обитавало је, молило се и стварало елитно монаштво, изузетно образовано и достојно највећих подвига. Писани извори саопштавају да већ

Пећина у стени на левој обали Бистрице, уз мању доградњу прилагођена животним потребама анахорета. По свему судећи, припадала је широј целини стамбених и богослужбених објеката, познатој под називом *Исјосница Свеште Јелене*. ▶

средином XIV века тамо бораве велики старац и подвижник Авраам, искусни и образовани велики отац Спиридон, духовник племићког порекла, и његов послушник Јаков. Њима ће се придружити чувени

пустиножитељ Јефрем, потоњи патријарх српски. Основано се претпоставља да је и поменути отац Спиридон постао патријарх, који се на челу српске цркве налазио у време Косовске битке.

▲ Најпознатија је испосница Пресвете Богородице у Белаји, која се налази на два сата хода од Дечана, високо у стењу на левој обали Бистрице. Веома је тешко приступачна. Класењем у стени, пећина је преиначена у цркву на чијим зидовима има остатака уметнички вредних фресака. У келијама око цркве преписиване су и украшаване књиге, од којих се неке чувају у дечанској ризници.

ЦРКВА ВАЗНЕСЕЊА ХРИСТОВОГ

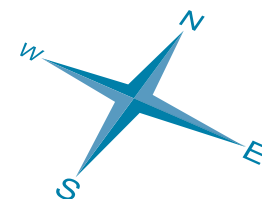
(архитектура, скулптура, живопис)

Посетилац Дечана, чим ступи у ову грађевину има пред собом сложено уметничко дело, које чине његова архитектура, скулптура, његово зидно сликарство и иконопис. Обједињавањем романичких, готичких и византијских градитељских искустава, вешти которски мајстори створили су оригинално остварење, како у плану, тако и у конструкцији и декорацији. Дечански саборни храм садржи најраскошнији и најбогатији клесани украс српске средњовековне уметности, али и највећу средњовековну галерију фресака.

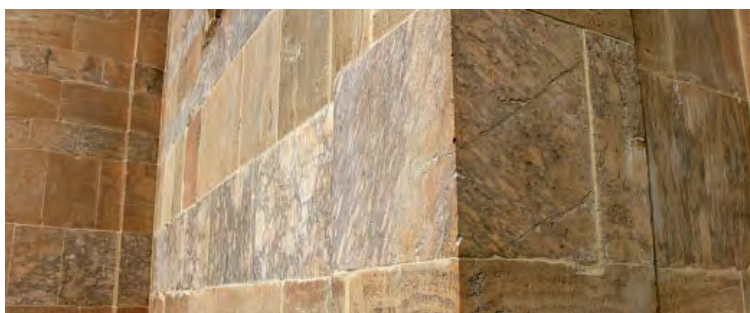
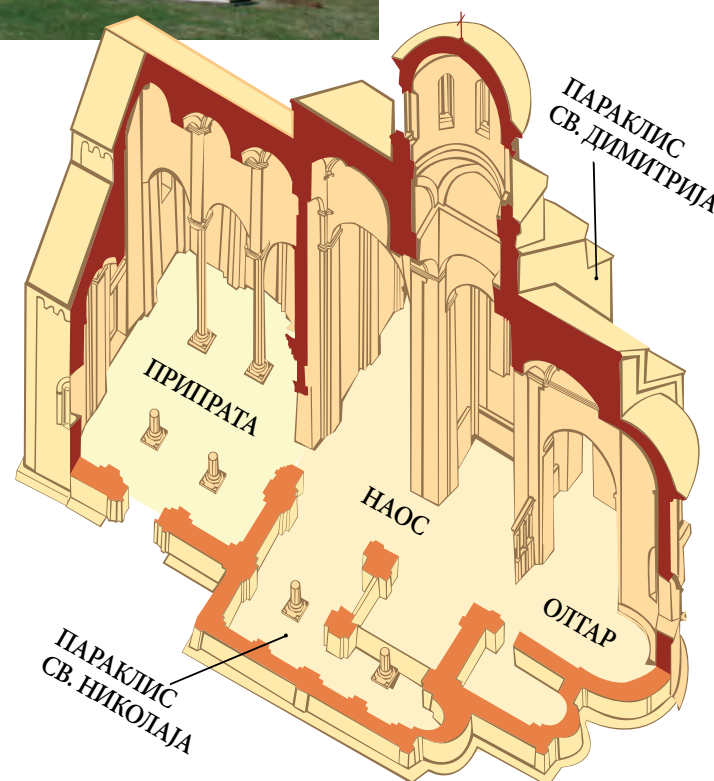
Дечанска црква је дуга преко 36 метара, широка 24 метра, а висина њене куполе досеже до 29 метара. У литургијском смислу, црква је подељена на олтарски простор, наос, и припрату храма. Наос заузима три средња брода подужног дела цркве. Параклиси су од наоса одвојени високим парапетним плочама. Јужни је посвећен Светом Николају, а северни Светом Димитрију.

◀ Поглед на цркву са југоистока

Код сваког посматрача, без изузетка, Дечанска црква изазива дивљење снагом и висином грађевине и лепотом фасаде и украса. Отуд је настао епитет «Високи», како се Дечани популарно називају. Задивљује најпре, особен архитектонски склоп цркве, која је изнутра изведена као петобродна куполна базилика. Крајњи бродови су краћи, а на источној страни сви се завршавају апсидама неједнаких

распона. Утиску свечане архитектуре у великој мери доприноси и скупцено градиво - двобојни камен брушен до сјаја, у којем је црква изведена беспрекорно. Племенита вишебојност фасаде остварена је смењивањем редова две врсте мермерног камена: светложутог пећког оникса и црвенкастољубичасте дечанске брече.

Простор главног дела храма - наоса - најшири је и има највећу висину; у односу на њега нижи су олтарски простор и припрата. Најнижи су простори параклиса и они су уобличени као посебни волумени. Тако је хармонија успостављена степенастим моделовањем маса и постепеним уздицањем кровова ка средишњем делу грађевине који је крунисан високом куполом.

Вајарски украс дечанске цркве бројан је и разноврстан - поред обиља плитких рељефа има и композиција у дубоком рељефу и скулптура.

Маштовит, али са много мере клесан, скулптурални украс у виду необичних људских и животињских фигура, чудовишних ликова или биљних мотива, сусреће се на стотинак конзола у кровном аркадном венцу.

Декоративном пластиком поткровних венаца обогаћене су све фасаде саборног храма. Кров је од самог почетка покривен оловним плочама. Средњи бродови цркве имају двослисни кров, а бочне бродове прекривају кровови на једну воду.

▲ Западна фасада цркве.

Детаљ западне трифоре. ▼

На великим затвореним фасадним површинама нагласак је стављен на архитектуру портала и прозора који су уједно стециште скулптуралних украса. У обиљу рељефа који украшавају дечанску цркву посебно се истичу два троделна прозора - трифоре - онај на западној фасади и други на олтарској апсиди. На оба су скулптурално украшени потпрозорник, унутрашњи оквир прозора и тимпанон, али постоје и пунопластичне скулптуре у висини капитела на спољном оквиру.

У тимпанону олтарске трифоре је разлистана врежа у којој су фигуре василиска са леве, и змаја који гута човека са десне стране, а у тимпанону западне трифоре је представа Св. Георгија који убија аждају. Декорација у камени, како у унутрашњости, тако и на спољашњим деловима раскошне дечанске грађевине, нема само архитектонску функцију, или функцију украшавања, него она истовремено симболички увек изражава и основну мисао градитеља: величање славе Божије.

▲ Источна трифора.

На двадесетак дводелних прозора флоралним и фигуралним мотивима су украшени тимпанони и капители.

Портали на цркви имају најбогатији украс. У тимпанону јужног портала исклесано је Крштење Христово. Иза Христа и Светог Јована укомпонован је са сваке стране по један трodelан вишелатичан лист меких врхова, а у подножју је усталасана река Јордан.

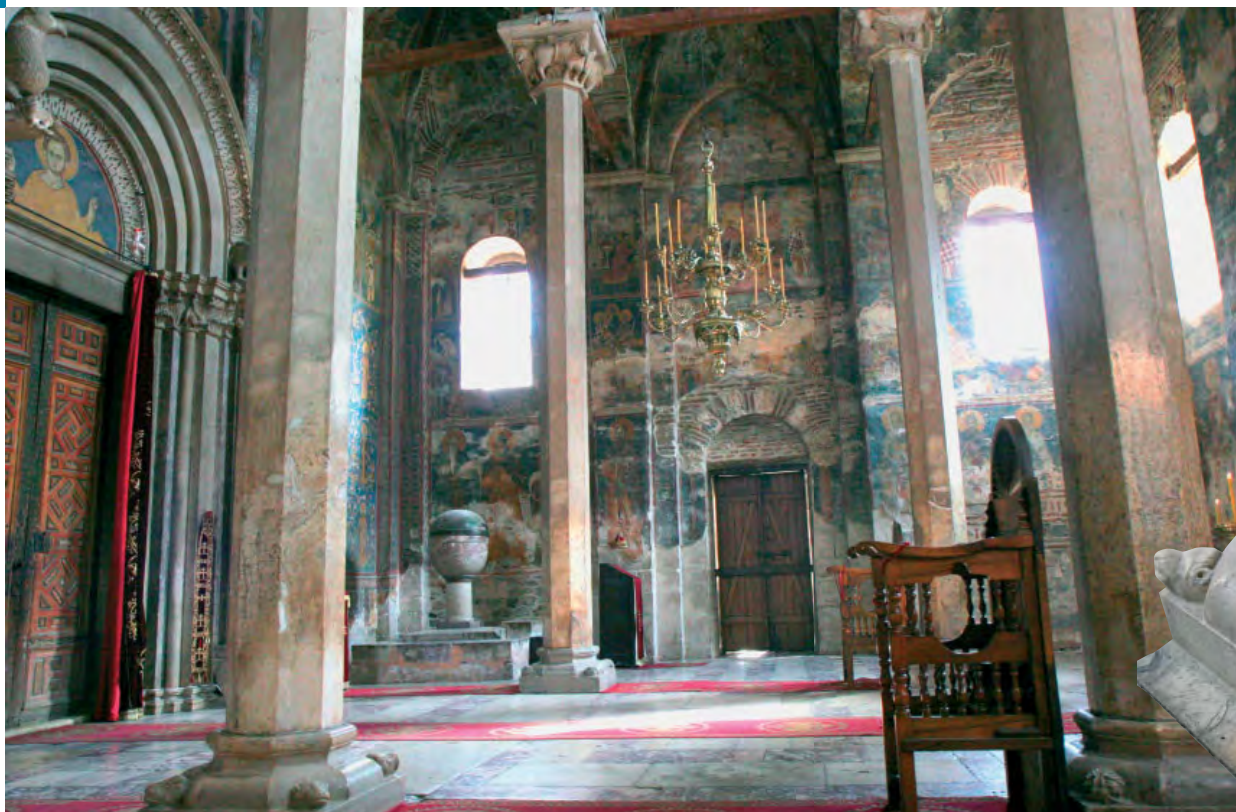

Данас се најчешће улази у цркву кроз северни портал. Овај улаз има богатију скулптуралну обраду на доворотницима, горњој греди и луковима, али нема фигуралну представу у тимпанону него процветали крст.

Главна сцена истакнута је над западним улазом. Ту је приказан Христос на престолу између два анђела, а у подножју престола су фигуре два лава. Са обе стране тимпанона су истурене плоче на којима су фигуре лава и грифона.

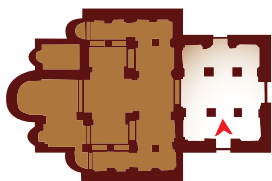

Сликари, чија су нам имена остала непозната, одлично су владали техником свога заната. Њихове фреске су добро везане за подлогу, боја је постојана и сачувала је свој интензитет и свежину упркос вековима који су прошли. Декоративности унутрашњег простора цркве, која је била раскошна, допринело је коришћење скупогеног сликарског материјала; на многим фрескама још се виде остаци злата на ореолима и одећи, а користио се и врло скуп азурни камен.

Капители и базе слободних стубова припрате и наоса украшени су разноврсним флоралним и зооморфним мотивима. На капителу северозападног стуба у припрати извајана су четири апостола у целој фигури, између четири велике птице.

Улазећи у пространу и високу припрату, на једна од троја врата, посетилац ступа тек у предворје дечанске цркве. Оно је подељено на три брода, међусобно одвојена мермерним стубовима високим преко шест метара. Чим уђемо у овај простор остајемо затечени мноштвом фресака које нас окружују. Сликане површине дечанске цркве готово су непрегледне. Све оно што се деценијама, у српским и византијским храмовима постепено стварало и увећавало, развило се у Дечанима до невиђених размера - ни у једном храму, било

српском или византијском, није се појавило толико фресака и нигде историја спасења није показана на једном месту тако подробно као овде. У преко хиљаду сцена разврстаних у више од 20 циклуса и неколико хиљада појединачних фигура, уткано је искуство читаве касновизантијске уметности.

На осликавању цркве је десетак година (1338.-1348.), истовремено или једни за другима, радило више сликара, што се одразило на разноликост, како у стилу, тако и у уметничком квалитету извођења фресака. Нема међутим никакве сумње да је на самом почетку рада на живопису дечанске цркве, састављен подробан распоред тема у целини и по појединим просторима, и од њега се ретко одступало. Само се тиме може објаснити изузетна тематска усклађеност и целовитост сликаног програма.

Припрата има изузетно богат иконографски програм. Поред ликова светитеља и значајних личности из историје српског народа, у овом простору илустрован је црквени календар, Седам васељенских сабора и циклус Св. Георгија.

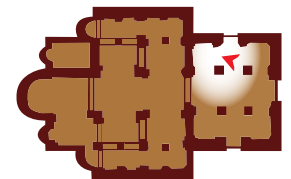
Успомена на све свете и на најзначајније догађаје из хришћанске историје укључена у црквени годишњи круг, забележена је сликом, дан по дан, у дечанској припрати. Менолог или календар започиње уобичајено првим септембром, и то на источном зиду припрате, испод Васељенских сабора који су насликани у сводовима. Упечатљиве сцене из житија светих, пуне драматике и покрета, простиру се редом по зидовима у кружним појасевима одозго надоле.

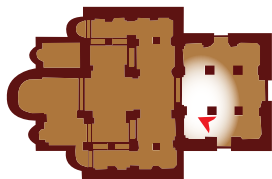

На источној страни припрате, мало јужније од портала што води у наос, ликовно је представљена лоза Немањића, композиција негована у српском сликарству почев од манастира Грачанице. ▼

Корен лозе у рукама држи Свети Симеон Немања, а десно и лево су његови синови Свети Сава и Свети Стефан Првовенчани, оснивачи аутокефалне цркве и краљевине у Србији. Изнад њих су други Немањини потомци, угледени у лозу, у њене границе и цветове, неки у читавој фигури, други само у погрсу. Ништа на слици није случајно, као и у другим дечанским композицијама, све је пажљиво смишљено и изведено. Намера слике је да истакне дуговечност и светородност владарске породице, чији су крајњи издаци били ктитори дечанске цркве, и да покаже како је њихова власт, као и власт њихових предака, добијена по породичном праву и Божијем благослову. Испред фреске постављен је суд за осветљену богојављенску воду, исклесан од мермерне брече.

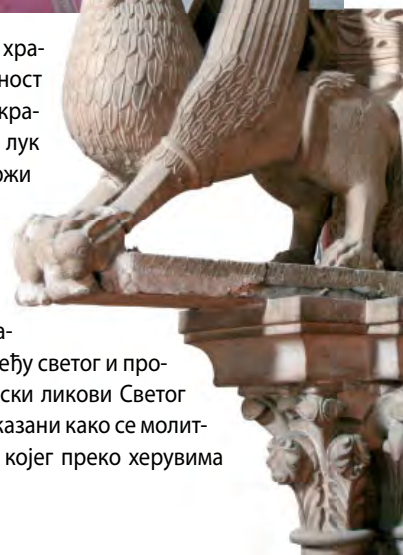

Светом Георгију посвећен је параклис у северном делу припрате. Слика се притом потрудио да најважније догађаје, из житија овог прослављеног великомученика, постави на источни зид параклиса, а то значи на његову најпрегледнију површину: мучење на точку, победу над аждајом, осуду и усековање Светог Георгија.

Свечаном дејству унутрашњег простора храма, у великој мери доприноси разноврсност орнаменталних украса на улазу у наос. Украшени су капители, унутрашњи и спољни лук портала. Тимпанон овог портала не садржи вајану декорацију. У њему је насликан лик Христа Емануила. У накнаду за то у пуној пластици израђена су изнад портала и у његовом подножју два пара животиња која стражаре на улазу у храм, чувајући границу између светог и профаног. На зиду изнад портала су ктиторски ликови Светог Стефана Дечанског и краља Душана приказани како се молитвено обраћају Христу Сведржитељу, од којег преко херувима примају свитке - благослов Божији.

Саркофаг Стефана Дечанског налази се у западном делу јужног брода уз параклис Светог Николаја, над гробницом у којој су почивали Краљеви земни остаци све до почетка објављивања 1343. године. Мермерни саркофаг лево од

Краљевог је уобличен по угледу на Краљев, само је нижи и мањи. У њему по предању почива Св. Јелена Српска, сестра Св. Краља Стефана Дечанског, бугарска царица, и касније монахиња.

Наспрам саркофага, на западном зиду наоса, насликана је огромна Лоза Јесејева, сложена представа прожимања Старог и Новог Завета. Полазиште за ову представу је познато место у пророчанству Исаијином о Христ^у као изданку из корена Јесејевог, оца пророка Давида, чији ће потомак бити Пресвета Богородица. Дечанска Лоза Јесејева је најопширнија и најпотпунија у византијском сликарству, сачињена од ликова великог броја Христових предака по телу, затим од старозаветних али и новозаветних догађаја и пророка који су те догађаје најавили.

У истом делу храма, само у његовим вишим деловима, налази се још неколико старозаветних представа, чије је значење такође објавља будућих догађаја и доласка Спаситеља: Соломонова прича о Премудрости и призори из књиге пророка Данила.

и велики број ликова светитеља приказаних у виду стојећих фигура. На чеоним странама широких стубова са десне и леве стране видимо Христа и Богородицу. Христос је, што је необично ретко, приказан са мачем у руци, мачем који је *сасецао* њихово, а Богородица је још једном насликана као заступница пред Христом, у првом реду заступница дечанског ктитора чији се гроб налази у близини, али и сваког поклоника који улази у храм.

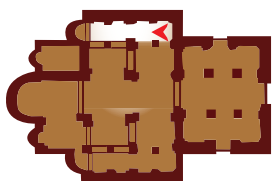
Кад се из припрате крочи у централни део храма, најпре пада у очи величина и свечани изглед те просторије. Сви зидови и сводови су прекривени фрескама. У наосу има шеснаест великих циклуса,

▲ У источном делу параклиса Светог Николаја, насликан је опширан циклус из светитељевог житија и чуда, чија је прва сцена у сводовима, а последња у апсиди.

Богородичин акатист, чувена химна у част Богородице, скоро је у целости ликовно представљена у Дечанима. Започиње у своду јужне певнице у наосу, одакле прелази у више делове параклиса Светог Николаја. ▼

У јужном параклису посвећеном Светом Николају иконостас је

из 1818. године. Као и неку годину старији иконостас у параклису Светог Димитрија, израз је закаснелог балканског барока, стила који је спољним сјајем и наметљивом декоративношћу преовлађивао у дуборезу и сликарству на просторима средишњег Балкана од средине 18. до средине 19. века.

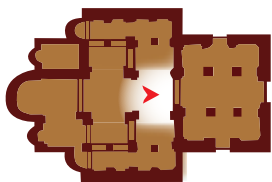

Слике раја - Богородица на престолу, покајани разбојник са крстом, праведници у наручју Аврамовом као и друге, насликане су на стубовима наспрам западног зида. Испод рајских призора на стубовима, представљена је судбина оних који су у пакленим мукама.

▲ Неуспављиви црви

◀ Крајња тама

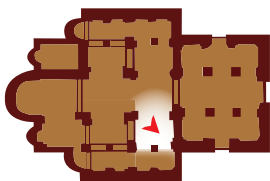

Прелазећи из јужног у северни параклис кроз западни део наоса видимо у своду, на зиду и стубовима сцене другог доласка Христовог. След догађаја започиње у највишој тачки свода Његовим силаском с неба, на престолу којег

спуштају два анђела. Уместо Страшног Судије у Дечанима је насликан Христос Сведржитељ скоро благога лица, који се речима с отвореног Јеванђеља на колени и покретом руке обраћа благословенима да приме Царство Небеско. Осим анђела, у дванаест издвојених група насликани су зборови праведника, заступника људи пред Христом, с молбено подигнутим рукама: апостоли, мученици, преподобни, архијереји, монаси, пророци, старозаветни праведници.

▲ Композиција Успења Пресвете Богородице, које се иначе убраја међу велике празнике, овде је одвојена и проширена, па чини засебан циклус од пет сцена насликан на западном зиду наоса, изнад портала.

Обраћење Светог Апостола Павла на путу за Дамаск. ▼

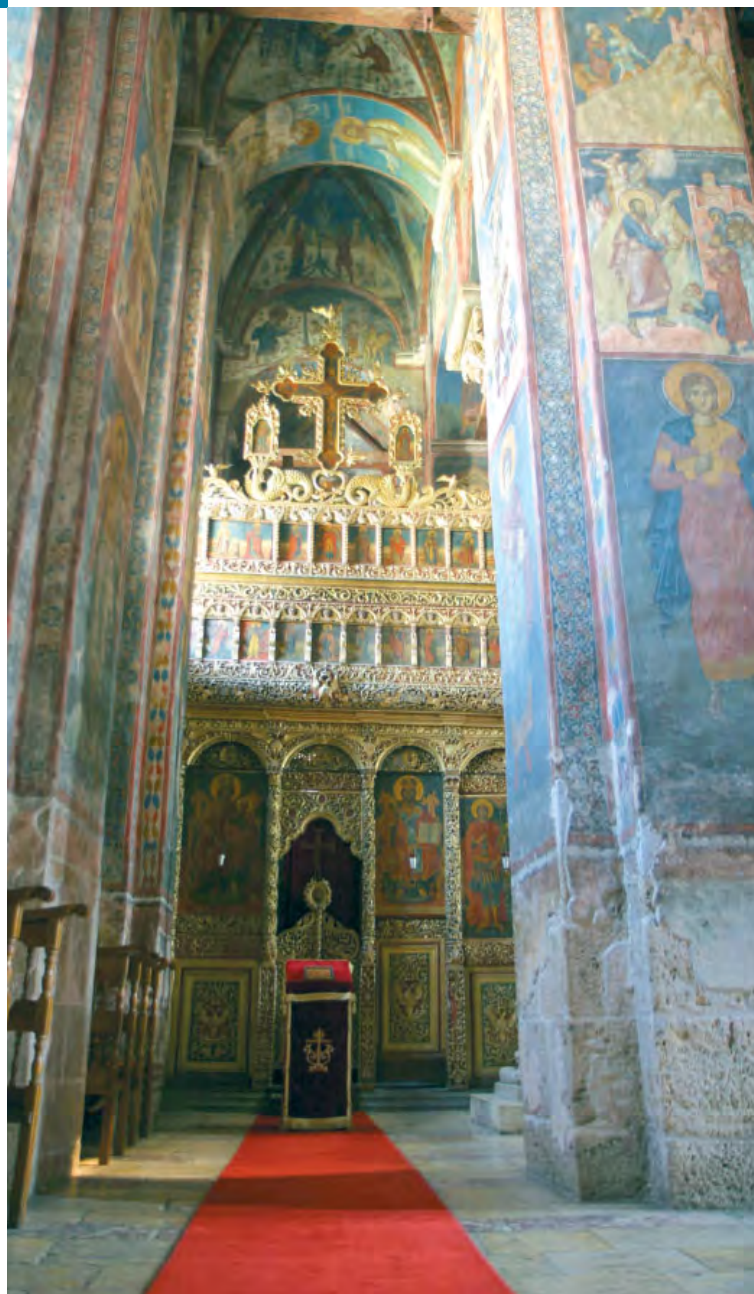
▲ Избављење Апостола Петра и Јована из тамнице. Проповед и страдање Св. Стефана.

Циклус слика о Христовим ученицима, смештен је у Дечанима у северозападни део наоса, до северног параклиса. Овај циклус је прилично редак и у византијским и у западним црквама, и по много чему је јединствена појава у уметности свог времена. У двадесетак сцена, поређаних оним редом како су догађаји изложени у Делима

апостолским, почев од свода, постепено се спуштајући на околне зидове и ступце, испричана је повед о чудима, мисионарској делатности и страдањима апостола Петра и Јована, Филипа, Павла и прво-мученика Стефана.

▼ Путовање Апостола Филипа са евнухом царице етиопске.

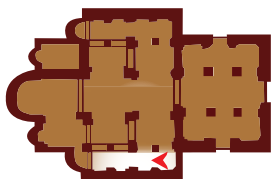
У параклису је насликан веома занимљив старозаветни циклус представа стварања света и човека и одступања људи од Божијих заповести: сцене повести о Адаму и Еви, Каину и Авељу, Праведном Ноју, зидању вавилонске куле. Безмало 50 сцена, којима је придодато још шест појединачних ликова старозаветних праведника, распоређено је у сводовима, а затим се у два појаса спуштају наниже, на зидове параклиса.

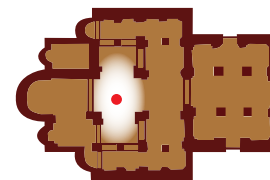
Испод призора из Књиге Њосџања, дуж зидова параклиса нижу се сцене из живота Светог Димитрија, коме је параклис посвећен. Ту се нашло чак дванаест представа из његовог житија. Неке од тих сцена насликане су први или једини пут у византијској уметности.

▼ Праведни Ноје обрезаје виноград.

Садашњи иконостас у северном параклису је шири и садржи већи број икона од оног у јужном. Мајстори су били исти: дуборезом га је украсио Трајко Рекалија, син Доча Скопљанца, а осликали бјелопољски зографи Симеон и Алексије Лазовић.

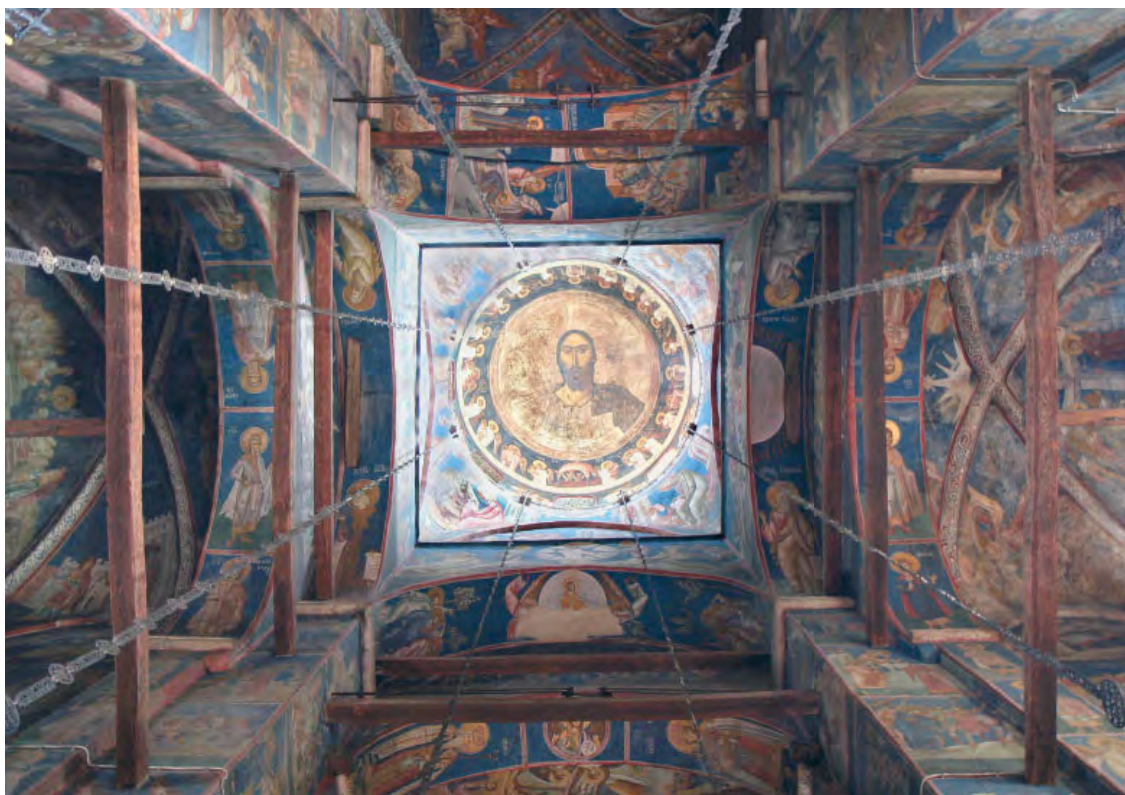

Лепотом и геометријским распоредом подних мермерних плоча, издваја се простор у средишњем делу наоса, под куполом. Ту је у квадратном пољу, од углачаног оникса и брече изведена амвонска розета. Дијагонално распоређене шаре су удубљене и испуњене оловом, преко кога су биле постављене златне плочице.

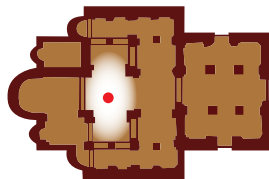
◀ Наос је у овом делу највиши и најпространији, надвишен куполом која се ослања на четири масивна ступца. Сведржитељ је у дечанској куполи замишљен и изведен већма свечано: позадина иза њега била је златна, и њоме се дочаравала небеска светлост која га окружује, а златним листићима су били покривени његов ореол и одећа.

▲ На дугачким ланцима, окаченим у подножју куполе, спушта се до око три метра од пода велики бронзани хорос - висећи свећњак са много свећа (раније и икона и кандила). Састављен од осам широких трака, украшен је декоративним грифонима уплетеним у лозицу и натписима са именима ктитора. Поклонио га је Дечанима краљ Душан, а обновила га 1397. године кнегиња Милица са синовима Стефаном и Вуком, додајући му делове који су недостајали. Постоји предање да су они били изливени од оружја погинулих косовских витезова.

◀ Св. Пророк Исаија

Испод Пантократора, око кога је насликана Небеска Литургија, у куполи су распоређене монументалне фигуре пророка, изразито карактеристичних, снажних физиономија.

Св. Пророк Јеремија ▶

Јеванђелисти су, према уобичајеном програму осликовања црква, смештени у пандатифима, испод пророка, као непосредни сведоци Онога кога су пророци најавили. Јеванђелист Јован је насликан са учеником Прохором. ▼

▲ Преображење Господње

У поткуполним зонама се одвијају величанствене композиције Христових и Богородичиних празника скоро савршено очуване. Велики празници су, по редоследу збивања, распоређивани по зидовима испод куполе и на лучним површинама испод њих.

◀ Богојављење

▼ Благовести

▲ Исцељење десеторице губаваца

▲ Исус изгони трговце из храма

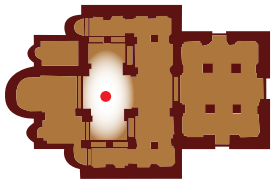
◀ Исус у кући фарисејевој

▼ Петрово одрицање

▼ Скидање са крста

да је та тешкоћа превазиђена врло уместо. У средишњим појасевима овог простора су слике из Христовог земаљског живота - чуда и поуке, које бројем сцена убедљиво надмашују све друге у црквама византијског света. Излагање ових сцена није захтевало строг хронолошки редослед, јер се не поклапа ни поредак њиховог излагања у свим Јеванђељима. Ови циклуси нису изузетак ни по томе што се не држе увек граница наоса, него слободно прелазе у друге просторе, апсиду и параклисе. То показује опет, да је читав храм био схваћен, па и осликан, као јединствена целина.

▼ Исцељење гадаринских бесомучника.

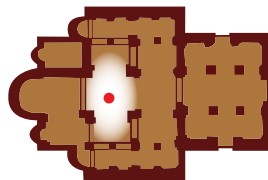

Архитектура цркве наметала је творцима и извођачима сликаног програма немале тешкоће. Тамо где су простори јасно били омеђени зидовима (припрата и олтарски простор), сликани програм је био изложен прегледно и јасно; у наосу, међутим, зидови су одстрањени, заправо сведени на стубове, што је било веома неприкладно за развијање опширних циклуса. Мора се признати, међутим,

Циклус Христових страдања је опширно приказан у вишим деловима наоса. Почиње на луку у западном делу храма Тајном вечером, простира се по стубовима који придржавају куполу, а завршава на своду олтарског простора.

благосиљају или поучавају речима
исписаним на свицима које држе у
рукама.

▲ Капител стуба са иконостаса.

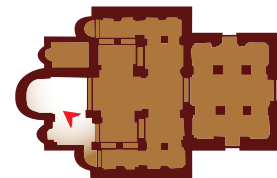
Од наоса је олтар одвојен каменом
преградом. Иконостас је из 14. века
и у потпуности је сачуван. ▼

Са десне и леве стране поткуполног
дела наоса су певнице, које пара-
петни зидови одвајају од простора
параклиса и западног дела наоса. У
десној се налази раскошан камени
владарски престо, сличан западно-
европским краљевским троновима,
са уздигнутом полеђином и боч-
ним странама у благом луку, које се
завршавају руковатима украше-
ним розетама.

Слика Цркве, заједнице Бога и људи,
свих светих - од оних најстаријих
до новопројављених - и живих,
најпотпуније је и најпрегледније
показана у најнижем сликаном
појасу дечанског храма. Скоро
изједначени висином и величином
с људима у храму, ови појединачни
и чеоно окренути ликови светих
насликани су врло пажљиво и с
обиљем злата. Највише је светих
ратника, али ту су и пустињаци, бес-
ребрени лекари, свети Срби; многи

Олтарски простор је подељен на три дела: средишњи простор са часном трпезом, проскомидију (жртвеник) са северне и ђаконикон са јужне стране. Висока олтарска апсида - полукружни простор у коме се налази велика фреска Богородице Шире од Небеса, са источне стране затвара на упечатљив начин, не само простор олтара, већ и наоса.

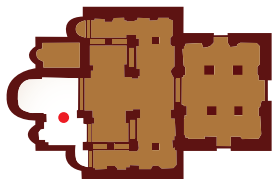

▲ Горње место - камени архијерејски трон у темени апсида, око кога су постављене камене клупе за свештенике.

▲ Богородичин живот, према тексту Јаковљевог Протојеванђеља, илустрован је са шеснаест сцена на зидовима проскомидије.

Причешће апостола с Христом Првосвештеником или Великим Архијерејем је насликано у врху апсиде. ▼

У најнижем појасу је приказано служење литургије Светих Архијереја. У средишту ове композиције је насликана Часна трпеза на којој лежи мали Христос - Агнец, који приноси и који се приноси, који прима и који се раздаје. А свети архијереји, предвођени Јованом Златоустим и Василијем Великим, један за другим прилазе с обе стране Агнцу са развијеним свицима у рукама. На свицима су исписани почеци молитава и возгласа из литургија. Избор епископа у композицији није историјски него симболички, подсећа на јединство и неизмењивост вере, на то да све цркве православне васељене у свим временима служе једну исту Литургију.

Св. Атанасије ▲

ДЕЧАНСКА РИЗНИЦА

Пошто је постала место ходочашћа, дечанска црква је скоро седам векова даривана без прекида, што је временом створило изузетно драгоцену ризницу која сија лепотом старих икона, интарзираног намештаја, скупоцено украшених богослужбених предмета, рукописних и штампаних књига. Уметничким и културно-историјским вредностима својих предмета, она надмашује, изузев Хиландарске, све остале у српском културном наслеђу.

Међу збиркама дечанске ризнице највећу вредност има колекција икона. Она је вишеструко значајна: пре свега по бројности примерака (укупно 90), а затим по старости - ретко су где сачуване толико бројне старе иконе - од оних из периода оснивања манастира до икона из касног средњег века тј. до краја 17. столећа. Трећа одлика лежи у чињеници да су то највећим делом иконе које су сликане за Дечане, било за иконостасе, било за хорос, било као целивајуће. И најзад, једна од највећих вредности дечанске збирке је уметнички квалитет икона - већина примерака насталих пре 18. века има изражене уметничке квалитете, у неким случајевима чак врхунске у српском, па и византијском сликарству.

▲ Иконе на иконостасима, око 1340. године. Од првобитних олтарских икона сачувано је пет: Христос, Богородица, Св. Арханђел Гаврило, Св. Јован Крститељ и Св. Никола. Представљају велику реткост, јер су српске иконе 14. века једва још где и очуване, а поготову што се и данас налазе на иконостасу - месту коме су намењене.

▲ Св. Павле, 15. век

▲ Пелагонитиса, 14. век

▲ Св. Теодосије

▼ Вскрсење

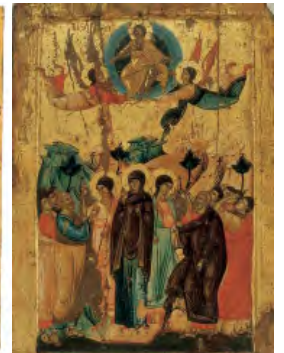
▲ Св. Јован Лествичник

▼ Христос са апостолима

▲ Св. Антоније Велики

▼ Вознесење Христово

▲ Иконе познатог сликара и писца монаха Лонгина. У Дечанима је боравио у три наврата 1572, 1577. и 1596, насликао велики број икона и написао акатист Св. Краљу.

▲ Св. Претеча, зографи Георгије и Козма, 1619. године.

▲ Житијна икона Св. Николе, насликана за игумана Диомидија, око 1620. године.

Дечани поседују богату збирку од око 160 рукописних и 17 старих штампаних књига. Већина има богослужбену садржину и намену - четворојеванђеља, апостоли, слушабници, минеји и часослови, али ту су и дела светоотачке литературе, стиховани пролози или рукописи везани за живот манастира.

▲ Заставаца у Апостолу бр.25, 1350-1360.

▲ Почетак Лукиног Јеванђеља у Четворојеванђељу бр. 6, око 1400.

▲ Почетак Оснивачке дечанске хрисовуље, 1330.

Највише је књига из времена оснивања и првих година манастира, а затим из последње деценије 14. века. Рукописи су настали и у дечанским испосницима и метосима, мада су чешће наручивани у другим манастирима, пре свега у Хиландару, или код преписвача у широј манастирској околини. Из времена деспотовине, у Дечанима се нашло неколико фино украшених рукописа, највише четворојеванђеља.

▲ Паренезис Св. Јефрема Сирина, са записом о дечанском игуману Арсенију, из 1337.

▲ Зборник поука Св. Исака Сирина 1360-1370.

▲ Штампани празнични минеј Божијара Вуковића 1536-1538.

У Високим Дечанима је благодоклоно дочекана појава првих штампаних књига - оне су не само набављане, чуване и повезиване, већ су и неки дечански монаси непосредно учествовали у њиховом штампању. Најстарије штампане књиге у Дечанима потичу из штампарије Турђа Црнојевића на Цетињу.

Октоих Петогласник из штампарије Црнојевића, 1494. ►

▲ Ферман султана Мустафе Четвртог 1808.

Међу најбогорије фондове ризнице спада збирка аката на турском језику, фермана, бујурлудија, хушета, мурасела, фетви, изуна, и др. Чувана је у манастиру током целе турске владавине, кад је представљала документа неопходна за опстанак манастира, његових имања и доказивање економских права и статуса манастира.

▲ Дечански поменик, писао и украсио Димитрије Даскал, 1595.

Невелика збирка писаних докумената на српском, састоји се махом из приватно-правних аката, исправа за сакупљање милостиње, епископских грамата, калиграфски писаних, а Парусија је уз то још и богато украшена минијатурама изузетне вредности. Парусија, исписао и сликао Алексије Лазовић око 1818. ▼

Једну од највећих и најдрагоценијих збирки дечанске ризнице чине предмети од племенитих и других метала. Артосна панагија од *инороја* окована у сребро припадала је без сумње првобитној ризници. Исти је случај и са ампулама од олова које су нађене у кивоту Св. Стефана Дечанског. Велики бронзани хорос и стојећи чирак за свеће су такође из времена оснивања манастира. Од великог броја других скупоцених предмета, побројаних у ктиторским повељама није сачуван ни један, па најзначајнији део збирке датира из периода од 16. до 19. века.

▲ Из времена деспотовине је и масивна сребрна кадионица кована и прорезивана у сребру, у готичком стилу, са филигранским тракама и ливеним фризовима и розетама.

Гргурово звоно (поклон слепог сина Деспота Ђурђа Бранковића) из четрдесетих година 15. века. ▼

◀ Један од најлепших судова дечанске ризнице, предмет високог златарства је суд за топлоту у облику бокалчића са поклопцем, украшеног цветном и биљном орнаментиком, са змијастом дршком и три животиње на поклопцу (пас који жури вука и пантера) - вероватно из царске радионице у Цариграду са почетка 16. века.

Мастрелино звоно из 1458. године, с натписом на грчком језику. ▼

Артосна панагија, између 12. и 14. века. ▼

◀ Стојећи чирак за свеће, ливен и резан у бронзи, са ногама у облику лавовских фигура и коцкастим украсом са изрезаним птицама и хералдичким криновима, представља јединствен примерак стојећих бронзаних средњовековних свећњака, 14. век.

Чувене међу дечанским старинама рипиде, које је израдио златар Кондо Вук по наруџбини спахије Радивоја. Исковане у позлаћеном сребру са приказом доста сложене композиције Небеске Литургије, представљају ремекдело нашег златарства, које је извео изузетно даровити мајстор, сјајан цртач и вешт гравер.

Радивојев путир из 1568. године. ▼

Мала колекција окова за иконе обухвата широк временски распон од 14. до 19. века, и може се рећи да чак представља одређени пресек кроз стилове окивања икона код нас. ▶

▲ Тамјаница, 16. - 17. век.

▲ Чаша Игњатија Дечанца 1840.

▲ Чаша са сценама лова. 16. век

У Дечанима има 13 чаша, већина од сребра или сребрне легуре са делимичном позлатом, украшених техником искуцавања и гравирања, са мотивима животиња и птица, цветова и стилизованих листова.

▲ Неколико сребрних и позлаћених окова за књиге значајан су део дечанске ризнице. Најпознатији је оков монаха Кентириона из 1644. године.

Обимна и значајна група у збирци металних предмета су крстови. има их 22, без изузетка стојећи, дуборезни, оковани сребрним оковима који су у неким случајевима позлаћени, а најраскошнији примерци украшени драгим и полудрагим камењем.

Крст Цара Душана, 17. век.

Крст Св. Стефана Дечанског са оковом из 17. века.

Збирка кандила је бројна, садржи 95 инвентарисаних примерака. У Дечанима је увек било много кандила у употреби. Сем што vise на три дечанска иконостаса, она су такође била окачена о хорос, али су стајала и на другим местима у цркви. Сва дечанска кандила су ливена од метала - највише од сребра и сребрних легура, али и од бакра или бронзе. ►

▲ Пафте или копче за појас су, судећи по њиховом броју у дечанској ризници, било саме, било са појасевима заједно, радо дариване манастиру. Прављене су од сребра, седефа, украшаване драгуљима, бисером, филиграном, емајлом.

Кивота са моштина и другим реликвијама има шеснаест. По временској и стилској одредници веома су блиски међу собом, јер сви, са малим изузетком, припадају 19. веку и тзв. сеоском бароку.

Збирка печата садржи 25 примерака већином из 19. века. Израђивани су углавном од сребра и од бронзе и има их више врста: ктиторски, патронски, симболичко-иконографски, грбовни, монограмски.

Најстарија од седам сачуваних бакрорезних плоча у Дечанима, која је израђена у Бечу 1746. године, по наручби патријарха Арсенија IV Јовановића Шакабенте. Цртеж је израдио Георгије Стојановић. ►

У манастиру се чува мала колекција заветних сребрних колевки разних величина, које су прилагали супружници без деце. ▼

Захваљујући околности да Високи Дечани нису никада напуштани, да дечанска црква није горела нити остајала без крова, какав је случај са безмало свим већим српским манастирима, овде је сачувана најзначајнија збирка дрвених предмета, почев од 14. па све до 17. века - дуборезбарених, интарзираних или једноставно изрезаних у дрвету.

▲ Први кивот Светог Стефана Дечанског из 1343. године, је најчувенији у колекцији дрвених предмета у Дечанима. Слободно се може рећи да представља и најдрагоценије дело српског средњовековног дубореза. У Дечанима се чувају још два дуборезана и позлаћена кивота из прве половине 19. века.

◀ Дрвени игумански престо потиче из времена око 1330. године.

У манастиру се чува још 16 стасидија из 17. века, појединачних, или бочно везаних. Њихови леђни наслоји завршавају се лучно и некада су имали зракасто поређање токарене украсе, док су им бочне стране равне, са токареним завршцима у облику јабуке, луковице или стубића. ▶

Детаљи иконостаса из друге половине 16 века. ▶

◀ Мали дрвени кивот за мошти украшен седефом, крај 17. века.

▲ Збирка панагија и панагијара садржи данас десет примерака. Скоро све су светогорског порекла, са дуборезбареним језгром, оковане у сребрне и позлаћене окове са украсима рађеним у филиграну и другим златарским техникама, а понека је украшена драгуљима или емајлом.

Седмоугаони сточић, израђен крајем 14. или почетком 15. века. Његове издужене пропорције, сигурност којом је компонован и прецизност израде одговарају општим тенденцијама уметности моравског периода. ▼

У дечанској ризници постоје три литургијска налоња, која се рачунају међу најбоље очуване, а без сумње и најуспелије примерке у својој врсти. Рађени су у тамнијем и светлијем ораховом дрвету, са интарзијом од кости, токарењем и мушарабијом, по шеми карактеристичној за херцеговачке мајсторе са краја 16. и почетка 17. века. ▼

ЖИВОТ МАНАСТИРА

Високи Дечани су општежитељни мушки манастир са непрекинутом монашком традицијом од 14. века. У њима данас живи 25 монаха и искушеника. Игуман је Архимандрит Сава (Јањић) који руководи братством од 2011. године. Поред своје духовне улоге, богослужења и одржања обитељи Светог Краља, манастир је живи организам са бројним активностима које, од дубореза до интернет презентације, чине јединствену целину и пуноћу манастирског живота. Као жива ризница српске православне културе и народног идентитета, и данас је веома значајан у животу Срба на Косову и Метохији.

Седам младих монаха на челу са игуманом Теодосијем, садашњим Епископом рашко-призренским, прешли су 1992. из манастира Црна Река у Високе Дечане и заменили овдашњу старију монашку заједницу. Од тада се број младих људи, жељних врлинског живота по Богу, увећавао из године у годину, побољшавале су се материјалне прилике и обнављао

утицај царске лавре. Таква оснажена заједница дочекала је тешке оружане сукобе 1998. и 1999. године, када монаси помажу знатном броју становника општине Дечани не гледајући на њихову националну или верску припадност. Помоћ је највећим делом достављана у сарадњи са Православном хуманитарном организацијом ИОСС из Америке.

Одмах по доласку војних снага КФОР-а на Косово и Метохију манастир је стављен под заштиту италијанских војника који га и данас обезбеђују. Војници КФОР-а даноноћно одржавају контролне пунктове, стражарска места и редовно обезбеђују пратње за путовање монаха који не могу слободно да се крећу. И поред живота у изолацији манастир се труди да очува традиционално гостопримство, тако да Дечани постају једно

од најомиљенијих места за посету бројних гостију, међународних цивилних и војних представника. Овде, такође, редовно долазе, под војном или полицијском пратњом, и православни Срби, поклоници са Косова и Метохије и других крајева Србије, Црне Горе, Македоније, Босне и Херцеговине. Манастир активно помаже српским повратницима и најугроженијим породицама, највише на подручју Метохије.

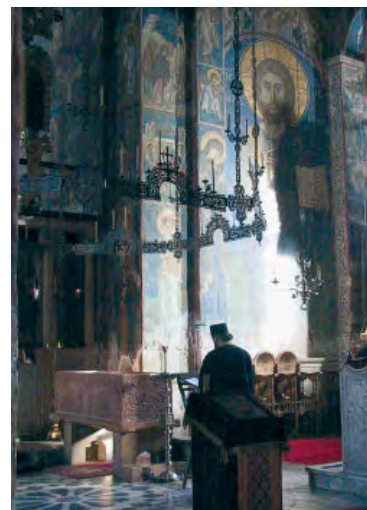

Монашки живот значи пре свега богослужење, а редовна богослужења су примарна у животу дечанских монаха. Типик обухвата комплетан циклус дневних богослужења која почињу у 6.00 ујутру полуноћницом, јутрењем, часовима и Литургијом, а завршавају се увече вечерњом и повечерјем. Посебно су свечана бдења уочи

недеље и великих празника. Бдења трају по неколико сати док црква бива осветљена десетинама свећа на чувеном дечанском полијелеју. Најсвечаније су празничне и недељне Литургије када служи игуман манастира Архимандрит Сава уз саслужење свештеномонаха. Појање монаха и црквено благољепије тада посебно долази до изражаја.

Свакодневно се служи акатист Св. Краљу Стефану, а сваког четвртка увече молебни канон овом светитељу окупља српске поклонице, као и странце који желе да се упознају са православним богослужењем. Најсвечанији дан у

години је ктиторска слава манастира, Св. Краљ Стефан Дечански 11./24. новембра, када се, по манастирској традицији, монаше искушеници или рукополажу поједини монаси у свештени чин. Тада се у цркви окупи и по неколико стотина поклоника.

Уз богослужење и молитву монаси највише времена проводе на послушањима - пословима које им је одредио игуман манастира и који служе целој заједници на унапређењу живота. Поред редовних послова спремања хране и одржавања објеката, монаси користе и најсавременију технологију, воде администрацију и припремају публикације за штампу. Братија се бави и превожњем светоотачких текстова, а уређује се и манастирски интернет сајт. Ту се, на енглеском и српском језику, могу прочитати вести и информације о животу Цркве и косовско метохијских Срба, а у протеклом периоду сајт је био један од најпоузданијих извора вести са овог ратом захваћеног подручја.

Ако се изузму богослужења, повремени послови окупе на једном месту највећи број монаха. Таквих послова је највише у току лета и јесени, када се ради у башти или се припрема зимница. На сакупљање сена, брање кукуруза или чишћење снега дођу иконописци, дуборесци, кувари, винари, пчелари... У сезонским пословима монасима се обично придруже посетиоци и поклоници манастира. Тада се посебно може осетити радост заједничког живота јер свако доприноси заједници својим радом и способностима.

Вођење манастирске економије је сложен и захтеван посао који подразумева старање и надзор над пословима неопходним за живот заједнице. Зато се братија која ради на економији труди да, с обзиром на постојеће тешкоће,

са манастирског поседа обезбеди што више производа потребних за живот братства. У пољопривредним пословима користи се најсавременија технологија. Посебно је развијена прерада млека и производња сира.

Плодна земља око манастира омогућава сејање житарица, кромпира, а уз већ постојеће, подижу се нови засади воћа, гаји се сезонско поврће за свакодневну употребу и припрему зимнице.

Предање каже да је у Великој Хочи код Ораховца, где се налазе дечански виногради, сам Св. Краљ Стефан засадио нову лозу. Узгајање грожђа и производња надалеко познате лозоваче и дечанског вина је послушање које се и данас одвија на манастирском метоху у Великој Хочи, селу са дванаест цркава, где, уз помоћ мештана, винарију воде дечански монаси.

Оснивачка повеља, а и каснији записи говоре да је манастир вековима окружен старом кестеновом шумом, што је погодновало развоју пчеларства. Кестенов мед из овог краја је врло цењен, па га, користећи незагађену природу и њене дарове, монаси и данас производе.

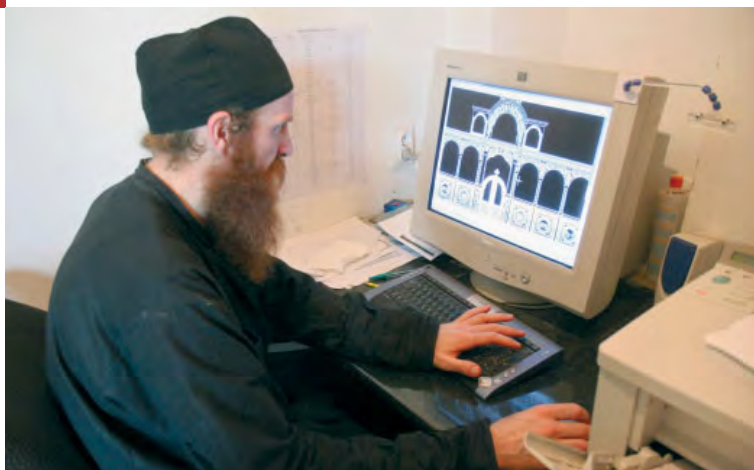

У манастиру постоји вишевековна иконописачка традиција. Овде су у прошлости, привучени лепотом и значајем светиње, радили и стварали најбољи богонадахнути мајстори.

Савремена манастирска иконописачка радионица развијена је одмах по доласку младог братства и данас у њој раде четворица монаха. Поред великих икона за иконостасе и тронове у храмовима, сликају се по потреби и мање кућне иконе. Дечански иконописци раде по византијским узорима, користећи традиционалну технику сликања јајчаном темпером и полирану позлату.

Бавећи се дуборезом више од једне деценије, дечански монаси су опремили више православних храмова иконостасима, троновима за иконе, налоњима и другим црквеним намештајем. Сазревање и сигурност у раду, промене у орнаментици и композицијама могу се пратити од иконостаса, насталог средином деведесетих година,

за малу, пећинску цркву манастира Дајбабе код Подгорице, преко Партеша код Ђиљана, капеле Св. Максима у Грачаници, храмова у Штутгарту и Гепингену у Немачкој, храма Св. Василија Острошког у Лепосавићу, па до најновијег рада у новоизграђеном храму Светог Димитрија у Косовској Митровици. Орнаменти из средњовековне српске уметности, припремљени у пројектима на рачунару, преносе се највећим делом ручним алатом на иконостасе чинећи складне и уметнички успеле целине.

Доласком младог и бројног братства повећана је потреба да се старе манастирске зграде обнове, као и да се нове подигну. Пројекте и радове на градилишту надгледају поједини монаси који активно учествују у пословима везаним за градњу нових објеката.

Братство манастира Високи Дечани осећа посебну одговорност да сачува и унапреди ову светињу у неизвесном и тешком послератном времену. Братство је свесно и тога да сваки сегмент манастирског живота, свако послушање и рад има, благословом Св. Краља, своју особеност и значај, не само за људе који овде живе. Значај и лепота светиње, опште прилике, активности монаха и уписивање

на УНЕСКО листу Светске културне баштине учинили су да манастир стекне велики углед широм света, па га често посећују бројни високи међународни званичници. Ипак, у хронично нестабилној политичкој и безбедносној ситуацији Високи Дечани морају и даље да остану под јаком заштитом међународних мировних снага све док се не успоставе услови за нормалан живот.

Дакле, Богољубива чеда,
 да ово видевши схватимо
 милосрђе Божје према
 нама. Потрдите се не
 само да се не разори или
 не одузме што од мога
 прилога и дара овоме
 храму, него шта више
 да надолуните оно што
 недостаје.

СТЕФАН УРОШ КРАЉ
 СРБИЈЕ

Дакле, бољољубива чеда, да ово видевши схваћимо милосрђе Божје према нама.
 Пошрудиће се не само да се не разори или не одузме ниједно од мојих прилога и
 дара овоме храму, него ишта више да надолуниће оно што недостаје.
 Стефан Урош III, по милости Божијој краљ свих србских и поморских земаља.
 (Одломак из Оснивачке повеље манастира Високи Дечани, 14. век.)

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

Љ. Стојановић, *Сѿари срѿски зайиси и наѿѿиси*, књ. I-VI, Београд-Сремски Карловци 1902-1926.

Љ. Стојановић, *Срѿски родослови и леѿѿиси*, Сремски Карловци 1927.

В. Р. Петковић, Ћ. Бошковић, *Манасѿир Дечани*, књ. I-II, Београд 1941.

П. Ивић – М. Грковић, *Дечанске хрисовуље*, Нови Сад 1976.

Архимандрит Јустин Поповић, *Жиѿија Свеѿих за новембар*, Манастир Ћелије – Београд 1977, стр. 266-288.

Група аутора, *Задужбине Косова*, Призрен – Београд 1984.

М. Шакота, *Дечанска ризница*, Београд 1984.

М. Шакота, *Манасѿир Високи Дечани*, Београд 1987.

Архимандрит Леонтије Нинковић, *Браѿсѿво лавре Високих Дечана*, Приштина 1988.

Дечани и визанѿијска умеѿносѿ средином XIV века, Београд 1988.

Григорије Цамблак, *Књижевни рад у Србији*, Београд 1989.

Група аутора, *Зидно сликарсѿво манасѿира Дечана. Грађа и сѿудије*, Београд 1995.

Б. Тодић, М. Чанак Медић, *Манасѿир Дечани*, Београд 2005.

СТРУЧНИ САВЕТНИЦИ

др Драган Војводић

др Даница Поповић

ЛЕКТОР

Живојин Ракочевић

ФОТОГРАФИЈЕ

Фотоархива манастира Високи Дечани;

Бранислав Стругар

Бранко Јовановић

Фонд *Блаѿо*

Драган Танасијевић

ЦРТЕЖИ

Душан Цревар

КАЛИГРАФИЈА

Светозар Пајић Дијак

ПРИПРЕМА ЗА ШТАМПУ

Владимир Стакић

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

271.222(497.11)-523.6(497.115)
726.7(497.115)

МАНАСТИР Високи Дечани / приредили дечански монаси ; [фотографије Бранислав Стругар ... [и др.] ; цртежи Душан Цревар ; калиграфија Светозар Пајић Дијак]. - 2. изд. - Дечани : Манастир Високи Дечани, 2015 (Београд : Књига комерц). - 115 стр. : илустр. ; 22 cm

Тираж 1.000. - Библиографија: стр. [118].

ISBN 978-86-905701-2-6

а) Манастир Дечани
COBISS.SR-ID 215225868

Манастири на Косову и Метохији

1. Пеџка Патријаршија	7. Грачаница
2. Високи Дечани	8. Драганац
3. Ђаковица	9. Гориоч
4. Зочиште	10. Девич
5. Богородица Љевишка	11. Будисавци
6. Свети Архангели	12. Дубоки поток
	13. Девина вода
	14. Соколица
	15. Бањска
	16. Сочаница

Издавач
МОНАСТИР ВИСОКИ ДЕЧАНИ
 +381 64 800 3014
 +386 49 776 254
 fb/decani.manastir
 www.decani.org www.kosovo.net

Дизајн и припрема за штампу

Ненад Додић
Томица Томашевић
Владимир Стакић

Штампа
КЊИГА КОМЕРЦ ДОО, Београд

Тираж: 1000

Листа светске баштине
 724 2004

**WORLD
 HERITAGE**

Непознати путописац из 15. века:
*Стефан, кога и Дечански именујемо,
 Трећи Урош, сазиде цркву прекарасну
 Свејој Вознесењу на реци
 Биситрици на Дечанима... Сваку мисао
 превазилази лејошом црква његова,
 која за шеснаест ђодина сазиде се
 мраморјем и величином и извајањима
 различних ликова, за шћја није
 довољна ђодина за ђричање.*

**Руски научник, Александар
 Фјодорович Гиљфердинг, 1859:**
*Најзначајнији сјоменик сјаре
 срјске славе и ђобожности...
 једна од најсавршенијих
 ђворевина визанђијске сакралне
 архиђекђуре... У нејресђаној је
 ојасности више од 450 ђодина, и
 нико не може а да не каже, заједно
 са срјским живљем, да ђа је сам
 Бој чудесно сачувао.*

**Енглески путописац,
 Мери Едит Дарам, 1904:**
*Манађиш леђи несиђурно на крвавој ивици
 сђварности, и само ђрекарасна црква од белој
 мермера ђовори о његовој ђређходној слави.
 Дечани ђођичу из славних дана Срјскоја
 царсђива, и ђредсђављају његов најлеђиши
 сјоменик.
 Цела унуђрашњост цркве је раскошно украшена
 фрескама...Врађа и ђрозори су раскошно и
 величансђвено изрезбарени, а целина је сачувана
 у ђако чудесно добром сђању, да и није необично
 шћјо народ има дубоку веру у зађђиђничку мођ
 Свејоја Краља и шћјо верује да на целом свеђу
 нема ђрађевине баш ђако леје.*

**Свети Владика Николај
 Охридски и Жички, 1924:**
*Свеђи Краљ Стефан жив је
 и моћан и свађа ђрисуђан
 у Својој свеђој обиђељи,
 дајуђи свима верним
 ђоклонцима исцељење
 душе и шћла. Слава Му,
 чест и милост во вјеки.*

